

תּוֹשַׁע

KISLEV
TEVET

חֹדֶשׁ

ROŠ CHODEŠ

VĚSTNÍK ŽIDOVSKÝCH NÁBOŽENSKÝCH OBCÍ
V ČESKÝCH ZEMÍCH A NA SLOVENSKU

Foto Pavlína Schultz.

Martin Rajniš: rozhledna v areálu Hansen House – Centra pro mladé umění, design, technologie, architekturu a nová média v Jeruzalémě. (K textu na straně 8.)

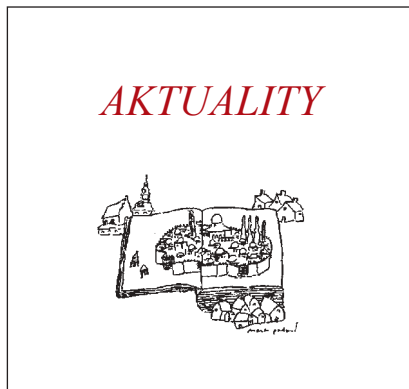
KAMENY ZMIZELÝCH V OLOMOUCI

V listopadu 2017 pokračovala Židovská obec Olomouc v pokládání Stolpersteinů – Kamenů zmizelých. K již položeným kamenům (187) přibýlo 26 nových, z toho jeden takzvaný „Stolperschwelle“, který velikostí odpovídá šesti kamenům. Kameny „Stolperschwelle“ se pokládají před místa, odkud bylo deportováno větší množství lidí. Položení kamenů se účastnili příbuzní olomouckých obětí holocaustu, donátoři a také iniciátoři jejich položení, mezi nimi senátor Lumír Kantor, který významnou měrou přispěl k položení kamenu „Stolperschwelle“.

Olomoucký Stolperschwelle byl umístěn 14. listopadu v 10.00 před Základní školou v Hálkově ulici, kde se v roce 1942 nacházelo shromaždiště Židů určených k transportu. Ve stejném roce byly odtud vypraveny do Terezína čtyři transporty. Bylo v nich celkem 3508 osob včetně dětí i starých lidí. Z nich přežilo pouze 295 osob. Na kamenu je uveden text: „Olomouc základní škola Hálkova. Odtud byli v červnu a červenci 1942 deportováni Židé ze správních okrsků židovských obcí v Hranicích, Kojetíně, Kroměříži, Lipníku nad Bečvou, Lošticích, Olomouci, Prostějově, Přerově a Tovačově do Terezína. Většina z nich byla zavražděna ve vyhlazovacích a koncentračních táborech Baranoviči, Malý Trostinec, Osvětim, Raasika, Riga, Sobibór, Treblinka.“ *pp*

DOHODA O FILMOVÉ KOPRODUKCI ČR – IZRAEL

Během listopadové pracovní návštěvy v Izraeli se ministr kultury Daniel Herman setkal s rezortní kolegyní, izraelskou ministryní kultury Miri Regev. Na společném jednání oba ministři podepsali Dohodu o filmové koprodukcii mezi vládou České republiky a vládou Státu Izrael. Účelem této dohody je vytvořit rámec pro podporu filmové koprodukce mezi oběma zeměmi, což výrazně napomůže při evropské a světové distribuci českých a izraelských filmů. „Dohoda tak přispěje k podpoře dalšího rozvoje kulturních a technologických vazeb mezi oběma zeměmi a k zintenzívnění distribuce v oblasti filmu, televize a nových médií. Dohoda se také stane nástrojem na podporu umělecké spolupráce a bude uzavřena z důvodu uměleckého a finančního. Existence dohody umožní nastavení jasných pravidel financování společně připravovaných

projektů,“ uvedl v izraelském Knesetu ministr Herman. Podpisu smlouvy se zúčastnili i zástupci Israel Film Fund a ředitelka českého Státního fondu kinematografie Helena Bezděk Fraňková.

Dalším bodem setkání ministra Hermana s ministryní kultury Miri Regev bylo i zhodnocení stavu a intenzity česko-izraelských kulturních výměn zejména v kontextu množství akcí, které jsou na území obou států realizovány. Česká kultura byla zastoupena v Izraeli v loňském roce na zhruba 50 akcích, izraelská kultura je do České republiky dovážena především prostřednictvím Velvyslanectví Státu Izrael; bylo tak uskutečněno více než 100 projektů. V letošním roce šlo například o mimořádně úspěšné vystoupení tanečního souboru Kibbutz Contemporary Dance Company na festivalu Divadelní svět Brno či o první ročník festivalu izraelských filmů Kolnoa, který se uskutečnil v Praze v Kině Pilotů.

Ministr Herman se také zúčastnil otevření Jeruzalémské věže, již vytvořil architekt Martin Rajniš (viz rozhovory na str. 8 a 9). *jd*

PŘEDPLATNÉ MĚSÍČNÍKU ROŠ CHODEŠ NA ROK 2018

Vážené čtenářky, vážení čtenáři,

přejeme vše dobré v novém kalendářním roce. Doufáme, že nám i nadále zachováte svou přízeň, které si velmi vážíme. Nové předplatitele srdečně vítáme.

Měsíčník *Roš chodeš* zasiláme buď v klasické papírové podobě poštou v nepřehledných obálkách, ale také elektronicky v PDF. Zasilání časopisu poštou i elektronicky lze uhradit bankovním převodem na níže uvedený účet Federace židovských obcí v ČR.

Prosíme, pokud provádíte platbu z ciziny, uhradte bankovní poplatky (cca

100 Kč), nejsou zahrnuty v ceně předplatného. Nepoužívejte šeky; pokud nemůžete použít bankovní spojení, zašlete laskavě příslušnou částku v bankovkách doporučeným dopisem.

Roční předplatné pro ČR je 400 Kč, elektronicky v PDF 240 Kč; roční předplatné do Evropy stojí 750 Kč, elektronicky v PDF 240 Kč; roční předplatné do zámoří stojí 1000 Kč, elektronicky v PDF 240 Kč.

Částku v korunách nebo její ekvivalent v eurech či USD zasílejte laskavě na číslo účtu 030031-1936511339/0800 (IBANCZ14 0800 0300 3119 3651 1339; BIC GIBACZPX) u České spořitelny, a. s.

Jako variabilní symbol uvádějte 122018; jako údaj příkazce jméno předplatitele. Na území ČR je též možné použít k platbě poštovní poukázku typu C.

Pokud budete platit osobně na Židovské radnici (Maiselova 18, Praha 1), tak ve 2. patře v pokladně Federace židovských obcí v ČR u paní ing. Gabriely Slezákové nebo paní Aleny Kopecké.

Chcete-li předplatným potěšit i své blízké, rádi vám po zaplacení abonné zašleme dárkový kupon – kresbu Marka Podwala na ručním papíře, do níž jen doplníte jméno obdarovaného.

Objednávky předplatného zasílejte do redakce Roš chodeš, Izraelská 1, 130 00 Praha 3, e-mail: roschodes@sefer.cz, telefon: 226 235 217/8, mobil: 605 319 468. Na těchto kontaktech rádi zodpovíme i případné dotazy. Do objednávky uveďte laskavě své jméno, poštovní adresu a u elektronického zaslání e-mail. Děkujeme vám. *Redakce*

OBSAH

- Sidra na tento měsíc **4–5**
Jsou i jiné statečnosti
 rozhovor s Ruth Bondyovou **6–7, 11**
 Rozhovor s Martinem Rajnišem **8**
 Několik otázek pro Lukáše Příbyla **9**
Balfourova deklarace **10–11**
Švábi a krokodýlové **12–13**
Mikve a synagoga zastavení
 v Syrakusách a Savoce **14–15**
 Claims Conference na Slovensku **16**
 Izrael: Pojitko k zemi i světu **17**
 Výběr z českých médií **18**
 Kalendárium **19**
 Zprávy, kultura, inzerce **20–22**
 Zprávy z obcí **23**
 Zprávy ze světa **24**

Nadaci RONALDA S. LAUDERA není u nás třeba představovat. Vždyť jméno jejího zakladatele a zároveň mecenáše nese školské zařízení při Židovské obci v Praze. Škola letos v září oslavila dvacet let své existence. V září 1997 zde byla otevřena první třída židovské školy u nás po druhé světové válce – se šesti žáky. Dnes ve školní budově v Belgické ulici působí mateřská škola, základní škola a gymnázium, celkem pro 330 předškoláků, žáků a studentů. A k nim třeba připočítat i 28 dětí z židovské třídy při státní školce v Praze 7.

Neslavilo se ovšem jen v Praze. Svě jubileum, třicet let od založení, si připomněla sama LAUDEROVA NADACE. K pracovnímu setkání se při této příležitosti sjeli počátkem listopadu do New Yorku její představitelé a reprezentanti z Bulharska, České republiky, Itálie, Maďarska, Německa, Polska, Rakouska, Ruska, Slovenska, Řecka a Ukrajiny. Přítomni byli i vzdělávací experti z Izraele, Velké Británie a Spojených států a spolu s nimi gymnazisté i vysokoškoláci z několika evropských zemí, zapojení do nejnovějšího programu LAUDEROVY NADACE JACADEMY. Díky němu si během roční stáže v Evropě a Izraeli mohou prohloubit své znalosti a dovednosti.

Dvoudenní setkání bylo za přítomnosti RONALDA S. LAUDERA, výkonného ředitele nadace rabína JOSHUY SPINNERA a jejich spolupracovníků zahájeno výročním zasedáním. Zástupci nadace z jednotlivých zemí zde na předem dané téma hovořili o tom, co jejich školy řeší a co by současně bylo k užítku i ostatním. Z vystoupení samých i následných diskusí se tak bylo možno dozvědět například o překážkách, které se v některých zemích kladou židovskému školství, o ne vždy vstřícném přístupu židovských obcí. Na druhé straně pak další příspěvky svědčily o rostoucím zájmu o židovské vzdělávání, profesní zdatnosti a obětavosti těch, kteří se mu s podporou nadace věnují.

Ve své promluvě jsem informoval, jak se naše škola vyrovnává s různorodým očekáváním rodičů – těch z rodin nábožensky praktikujících i sekulárních. V pražské škole se to celkem úspěšně daří díky pevně stanovenému „společnému jmenovateli“. Tím jsou povinná výuka hebrejštiny od první třídy, židovská výchova seznamující s tradicemi,

zvyky a svátky a vědomí existence Státu Izrael promítnuté do výuky. Úměrně věku jsou pak, především na gymnáziu, související témata rozvíjena ve shodě s přáním žáků, studentů a jejich rodičů, a to ať ve vztahu k judaismu či vědomostem v sekulární sféře.

Školy nesoucí jméno RONALDA S. LAUDERA se liší – najdeme mezi nimi zařízení CHABADU ve Vídni stejně jako školy převážně sekulární, jako je například ta v Budapešti. Ve srovnání v rámci nadace se ukazuje jako nesmírně šťastné, že pražská škola je pevně spjata s židov-

NADACE RONALDA S. LAUDERA OSLAVILA TŘICÁTÉ VÝROČÍ

skou komunitou. Dává jí to nejen ekonomickou jistotu, ale současně umožňuje kontakt s přeživšími šoa, možnost vytvářet živou vazbu mezi generačně spřízněným okruhem rodičů žáků a studentů a různorodými aktivitami obce.

Účastníci newyorského setkání se shodli, že pro formování židovského života, jeho upevnění a budoucnost je určující co nejužší propojení rodiny, školy a židovské obce. Židovské školství má nakonec svůj cíl: vést žáky a studenty tak, aby s židovským společenstvím spojili svůj život. To lze též v měřítcích LAUDEROVY NADACE považovat za podstatný ukazatel úspěšnosti školy, k tomu by měla vést co nejlepší spolupráce s rodiči. Jejím výrazem může být například e-learning a i v tomto směru si naše škola vede dobře. Jako jedna z prvních LAUDEROVÝCH škol letos tyto kurzy zahájila, zatím pro

61 rodičů. Kromě toho již pátý rok nabízí e-learningovou výuku pro mimopražské děti. Bezprostředně je do ní zapojeno 45 žáků z celé republiky.

Otázkám, jak co nejlépe propojit školu s židovskou komunitou, jak co neefektivněji začleňovat židovské prvky do výuky, jak ve škole využívat technických prostředků a spolupracovat s rodiči, bylo další den věnováno samostatné sympozium. Zástupci LAUDEROVY NADACE z různých zemí v něm ve skupinách diskutovali pod vedením přízvaných expertů a těchto rozprav se již zúčastnili i předseda židovské obce v Praze JAN MUNK a předseda Federace židovských obcí PETR PAPOUŠEK. Ti pak třetí den pobytu v New Yorku jednali samostatně s RONALDEM LAUDEREM při setkání vedoucích představitelů židovských komunit ze zemí, v nichž nadace působí. Dr. MUNK předal při této příležitosti RONALDU LAUDEROVI model školy zpodobňující

její vzhled po plánované, již třetí dostavbě, na niž by měla LAUDEROVA NADACE tak jako v minulosti přispět.

Setkání k třicátému výročí založení LAUDEROVY NADACE mělo i svou společenskou část. Účastníkům slavnostního večera zůstane jistě v paměti emotivní vzpomínka RONALDA LAUDERA na motivy, které ho jako velvyslance Spojených států ve Vídni přiblížily v roce 1987, po odhalení nacistické minulosti rakouského prezidenta KURTA WALDHEIMA, k myšlence založit nadaci na podporu židovského školství. Od záměru pomoci dětem židovských emigrantů z tehdejšího Sovětského svazu, s nimiž se setkal ve stísněné vídeňské škole, vedla cesta k vytvoření instituce, která za tři desetiletí let proměnila život desítek tisíc dětí a mladých lidí. To ve svém projevu ocenil i izraelský ministr školství a ministr pro záležitosti Jeruzaléma a diaspory izraelské vlády NAFTALI BENET stejně jako další řečníci.

NADACE RONALDA S. LAUDERA se za dobu své existence stala nejvýznamnější podpůrnou institucí, která se v Evropě podílí na obnově židovského života zdevastovaného nacismem a komunismem. Vrchovatě tak naplňuje slova svého zakladatele: „Nikdy je neoznačujeme jako zbývající. Protože takoví nechodí každý den do židovských škol. (...) A nikdy jim také nefikáme poslední Židé ze střední a východní Evropy. Protože mezi všemi stvořeními, která Bůh dosud stvořil, není Žid, který by byl poslední. V Nadaci RONALDA S. LAUDERA je nazýváme budoucností.“

LEO PAVLÁT

JOSEFOVY SNY (PARŠAT MIKEC)

Otázka po smyslu snů je stará jako člověk. Nejstarší je odpověď, že sny obsahují předpovědi blízké nebo vzdálené budoucnosti. Židovská tradice se od tohoto až dodnes živého pojetí snu zásadně neliší. Talmud přirovnává sen k dopisu, jehož adresát, kdyby jej bez přečtení odložil, se okrádá o informace, které jsou pro něj osobně důležité. Přitom ale upozorňuje na snové „plevy“, které je třeba oddělit od „zrna“. Proč si však číst dopisy plné nesmyslů? Jedině, jak by řekl Sigmund Freud, že snové „plevy“ jsou výsledkem duševní snahy obejít zábrany, které staví tabuizovaným obsahům do cesty neurotické vědomí, a duše k tomu používá maskování zrna za plevy.

Židovské pojetí výkladu snů je založeno především na kapitolách Tóry, vyprávějících příběh Josefa a snů v něm. První sen, v němž sedmnáctiletý Josef spatřil sebe a bratry na poli, jak vážou snopy, a jejich jedenáct snopů se klanělo jeho snopu, si bratři vyložili jako projev podvědomé aspirace na vládu v rodině. „Což nám ty budeš vládnout?“ zlobili se, poněvadž Josef byl prvorozeným synem Ráchel a otec mu dával přednost před Leinými syny. Když se sen v poněkud jiné podobě opakoval a Josef ho vyprávěl bratrům a tentokrát i otci, Jaakov se na něj obořil. Jak by mohl být takový sen vnuknutím od Boha, když obsahuje „plevy“? Jedenáct hvězd jsou sice jeho bratři, ale což si skutečně myslí, že se mu bude klanět on, symbolizovaný ve snu sluncem, a jeho matka, když už je dokonce mrtvá? Přesto si na rozdíl od svých synů uchoval tu věc v paměti, a když se později jedenáct bratrů Josefovi jako vladaři Egypta klanělo, on se toho varoval. Nejenže se před svou smrtí nepoklonil Josefovi, nýbrž k „hlavám postelet“ Bohu, ale slovy „tobě se budou klanět synové tvého otce“ vyzvedl na „pána jeho bratrů“ třetího z Leiných synů Jehudu.

Důležité ovšem je, že Josef své sny jenom snil a vyprávěl, a jejich smysl mu vyložili bratři a otec. Z dalšího vyprávění se však dozvídáme, že si z jejich výkladu vzal poučení, a když jej bratři prodali do otroctví, aby „se ukázalo, co bude s jeho sny“, uplatnil své závěry o výkladu snů v Egyptě. Když ho jeho pán kvůli pomluvě své ženy uvrhl do vězení, velitel věznic mu stejně jako předtím jeho pán přenechal její řízení. Kromě jiného měl na starosti dva význačné hodnostáře, které do vězení uvrhl faraon. Těm se jedné noci zdály velmi podobné sny. Protože si je

KOMENTÁŘ K TÓŘE PRO TENTO MĚSÍC

Owen Jones: *Josefovy sny.*

sami nedokázali uspokojivě vyložit a přikládali jim význam pro vlastní budoucnost, nabídl se jim Josef, že jejich sny vyloží. Od svých bratrů se naučil, že je důležité si všimnout symboliky, a protože vrchní královský číšník mluvil o třech hroznech, z nichž vymačkal do faraonova poháru šťávu a král z něj pil, a kníže nad královskými pekaři nesl ve snu na hlavě tři koše s pečivem, usoudil, že pro oba jsou rozhodující tři následující dny. Třetí den, jak se pak dozvídáme, měl faraon slavit své narozeniny, což věděli i oba spáči, ale Josef vyřešil i symboliku poháru, podávaného králi, a ptáků, kteří kradli pečivo pro krále z třetího, horního koše na pekařově hlavě. Usoudil proto, že se vrchní číšník vrátí zpátky do svého úřadu, zatímco vrchní pekař bude oběšen. Byl si tak jistý svým výkladem, že číšníka požádal, aby se za něj u faraona přimluvil.

Omilostněný vězeň si však na Josefa vzpomněl, až když i faraon marně hledal

vykladače svých dvou snů. Vrchní číšník mu proto prozradil existenci hebrejského otroka, jenž se mu jako vykladač snů osvědčil ve vězení. „A jak nám vyložil, tak se stalo,“ řekl, „mne vrátil na mé místo a jeho oběsil.“ (1M 41,14) Ať již k tomu měl jakýkoli důvod, připsal svou záchranu i opačný osud svého kolegy Josefovu výkladu. V této souvislosti uvádí Talmud příběh dvou rabinů, kteří chtěli přijít na kloub úspěšné praxi místního vykladače snů. Tak se spolu domluvili, že mu jeden i druhý budou nezávisle na sobě vyprávět stejný sen, ale jeden mu předem zaplatí a druhý ne. Jak řekli, tak učinili, a to potřikrát, ačkoli ten muž vykládal tomu, kdo mu platil, sen k dobrému, a druhému, co neplatil, k zlému, a jeho předpovědi se plnily. Platícimu Abajemu se tak všechno dařilo a neplatící Raba postupně přišel o všechno, co měl. Tajemství výkladu snů pochopili až tehdy, když jednou cestovali lodí s tím vykladačem a objevili v jeho zavazadle knihu, v níž černě na bílém našli pravidlo: Sny se neuskutečňují podle svého obsahu, ale podle jejich výkladu. (Berachot 56 a/b)

I kdyby si toho byl vědom už Josef a svým výkladem faraonových snů o sedmi tučných a sedmi hubených kravách a sedmi tučných a sedmi vyschlých klasech přivodil sedm tučných a sedm hubených let, jak mohl vědět, že právě jeho výklad faraona uspokojí? Byl však o tom přesvědčen stejně jako o správnosti svých slov. Řekl to již oběma hodnostářům ve vězení, když se jim nabídl jako vhodný vykladač. „Cožpak Bůh nemá výklady?“ řekl a podobně svůj výklad vysvětlil i faraonovi: „To je to, co jsem faraonovi povídal, že Bůh ukázal faraonovi, co činí. A to, že se sen opakoval faraonovi dvakrát, znamená, že věc je připravena a Bůh spěchá, aby ji učinil.“ Společným jmenovatelem všech událostí je Bůh, a jsou-li sny součástí těchto událostí, je za nimi třeba hledat Boží záměr, který Josef četl i ze zřetězení událostí vlastního života. Proto také poskytl faraonovi radu, jak budoucímu hladomoru čelit: „Nyní by si měl faraon vyhlédnout rozumného a moudrého muže, jehož by ustanovil nad zemí Micrajim,“ a faraon svým služebníkům pravil: „Najde se někdo, v němž by byl duch Boží jako v tomhle?“ Pak předal Josefovi vládu nad svou říší a výklad Josefových mladických snů se mohl začít naplňovat, byť Jaakovovo požehnání Jehodovi naznačuje, že otec dal vlastně za pravdu svým starším synům.

EFRAIM K. SIDON

O TRPĚLIVÉM ČEKÁNÍ**(Mikec 1M 41,1–44,17)**

Mezi sidrou Vaješev a oddílem Mikec se událo něco velmi zvláštního. A týdenní přestávka mezi sidrami jako by sama byla součástí příběhu.

Minulá sidra se zabývala Josefovým dětstvím a zráním, tím, jak ho otec miloval, jak ho zradili bratři a prodali ho do otroctví. Octl se v domě egyptského dvorního úředníka a odolal svodům jeho ženy. Uražená manželka ho však obvinila, že ji obtěžoval, a Josef se dostal do vězení. Zajímavé je, že celou tu dobu se děj odehrává jako by bez Josefovy vůle, jako by byl předmětem děje, nikoli tím, kdo ho určuje.

To se poprvé změní ve vězení: Josef požádá bývalého spoluvězně, který se má vrátit do své funkce majordoma na faraonově dvoře, aby vládci přednesl jeho případ – „Byl jsem uloupen ze země Hebrejců, a ani zde, ač mě strčili do díry, jsem pranic neprovedl.“ Josef doufal, že se konečně dočká spravedlnosti a svobody. Jenže na konci oddílu Vaješev stojí: „Kníže číšníků si však na Josefa nevzpomněl, zapomněl na něj.“ Úder je umocněn opakováním – „nevzpomněl“, „zapomněl“. Museli jsme čekat celý týden, abychom se dozvěděli, jak to s Josefem, který zatím čekal ve vězení, a to celé dva roky, dopadne. Oddíl Mikec začíná slovy: „Po dvou letech nato se stalo, že se faraonovi zdálo, že stojí u řeky.“ Teprve teď si majordomus vzpomněl na Josefa, o němž věděl, že umí vykládat sny, a teprve teď byl pozván před faraona.

Co z Josefova čekání plyne? Že Hospodin naše modlitby slyší a odpovídá na ně, ovšem často ne tehdy, když jeho odpověď čekáme, ani tak, jak ji čekáme. Josefov příběh vypovídá o čemsi velmi významném, o vztahu mezi našimi sny a úspěchy. Když už si Josef po letech čekání musel myslet, že je vše ztraceno, situace se zcela změnila. Neexistuje úspěch bez námahy. Hospodin zachránil Noema, ale Noe musel nejprve postavit archu. Bůh slíbil Abrahamovi zemi, ale nejprve musel Abraham koupit jeskyni Machpela, v níž pohřbil Sárú. Bůh slíbil Izraelitům půdu, ale nejprve si ji museli vybojovat. Josef snil o tom, že bude vůdce, ale nejprve musel trpělivě čekat, a poté se musel osvědčit jako správce. Boží slib nenahrazuje lidskou zodpovědnost. Naopak – je to výzva k zodpovědnosti.

(Z komentářů rabína Jonathana Sackse vybrala a přeložila Alice Marxová.)

BOHOSLUŽBY**v pražských synagogách – prosinec 2017 – kislew/tevet 5778****Staronová synagoga**

1. 12.	pátek	večerní bohoslužba	15.42 hodin
2. 12.	sobota	VAJŠLACH 1M 32,4–36,43 hf: Abd 1,1–21 mincha	15.30 hodin
		konec šabatu	16.57 hodin
8. 12.	pátek	večerní bohoslužba	15.42 hodin
9. 12.	sobota	VAJEŠEV 1M 37,1–40,23 hf: Am 2,6–3,8 mincha	15.30 hodin
		konec šabatu	16.56 hodin
12. 12.	úterý	předvečer Chanuka – rozsvícení 1. světla ▲	17.30 hodin
13. 12.	středa	1. den Chanuka – rozsvícení 2. světla ▲▲	
14. 12.	čtvrtek	2. den Chanuka – rozsvícení 3. světla ▲▲▲	
15. 12.	pátek	3. den Chanuka – rozsvícení 4. světla ▲▲▲▲	
		večerní bohoslužba	15.42 hodin
16. 12.	sobota	ŠABAT CHANUKA MIKEC 1M 41,1–44,17 mf: 4M 7,30–41 hf: Za 2,14–4,7 mincha	15.30 hodin
		konec šabatu	16.57 hodin
		4. den Chanuka – rozsvícení 5. světla ▲▲▲▲▲	
17. 12.	neděle	5. den Chanuka – rozsvícení 6. světla ▲▲▲▲▲▲	
18. 12.	pondělí	1. den Roš chodeš tevet 6. den Chanuka – rozsvícení 7. světla ▲▲▲▲▲▲▲	
19. 12.	úterý	2. den Roš chodeš tevet 7. den Chanuka – rozsvícení 8. světla ▲▲▲▲▲▲▲▲	
20. 12.	středa	8. den Chanuka	
22. 12.	pátek	večerní bohoslužba	15.44 hodin
23. 12.	sobota	VAJGAŠ 1M 44,18–47,27 hf: Ez 37,15–28 mincha	15.30 hodin
		konec šabatu	16.59 hodin
28. 12.	čtvrtek	půst 10. tevet	6.14–16.45 hodin
29. 12.	pátek	večerní bohoslužba	15.49 hodin
30. 12.	sobota	VAJECHI 1M 47,28–50,26 hf: 1Kr 2,1–12 mincha	15.30 hodin
		konec šabatu	17.04 hodin
5. 1.	pátek	večerní bohoslužba	15.56 hodin
6. 1.	sobota	ŠEMOT 1M 28,10–32,3 hf: Iz 27,6–28,13; 29,22–29,23 mincha	15.30 hodin
		konec šabatu	17.11 hodin

*V sobotu a svátcích šachrit (ranní modlitba) od 9 hodin.
Každý všední den maariv (večerní modlitba) od 19.30 hodin.*

Vysoká synagoga

*Ve všední dny šachrit (ranní modlitba) v 8.30 hodin,
mincha (odpolední modlitba) ve 14.00 hodin.*

Jeruzalémská synagoga

*Bohoslužby se konají každou sobotu od 8.50 hodin.
Večerní bohoslužby se zde konají 1. 12. v 15.42 a 15. 12. v 15.42 hodin.
Vyjma uvedených se zde večerní bohoslužby nekonají.*

JSOU I JINÉ STATEČNOSTI

Rozhovor se spisovatelkou a překladatelkou Ruth Bondyovou

Foto Jan Reich.

Následujícím rozhovorem bychom chtěli připomenout osud a práci spisovatelky, novinářky a překladatelky **RUTH BONDYOVÉ**, která zemřela 14. listopadu v Ramat Ganu ve věku 94 let (narodila se 19. června 1923 v Praze). Pohřbena byla v kibucu Givat Chajim Ichud.

Poprvé byl v Rch zveřejněn v červnu 2002, rok poté, co v nakladatelství Sefer vyšla její zásadní monografie prvního vedoucího židovské rady starších v terezínském ghettu, nazvaná Jakob Edelstein.

Interview se zabývá hlavně jejími válečnými osudy (prošla Terezínem, Osvětimí, osvobození se dočkala v Bergen-Bel-senu – nezmiňuje ale, že v šoa zahynuli její rodiče a že z celé široké rodiny přežili jen čtyři lidé) – a pak odjezdem do Izraele. Doplňme, že Ruth Bondyová začala v novém domově psát a brzy se stala přední izraelskou novinářkou – oblibu si získala sloupky do páteční přílohy deníku Davar, žurnalistiku též učila na Telavivské univerzitě (pro studenty napsala i učebnici). Ve svých novinářských textech dokázala vystihnout charaktery nejrozmanitějších lidí a prostředí – tuto schopnost později využila ve svých biografických textech. Po životopisu italského sionisty Enza Serenihho (1973) následovaly biografie prvního izraelského ministra spravedlnosti Pinchase Rosena (1980), lékaře Chajima Šely (1981) a zmíněná práce o Jakobu Edelsteinovi a Terezíně (1981, anglicky 1989, česky 2001). K českým čtenářům se

vrátila knihami Mezi námi řečeno: Jak mluvili Židé v Čechách a na Moravě (2003), Boží hody: Jak jedli Židé v Čechách a na Moravě (2008); Potulné kořeny (2010), autobiografii Víc štěstí než rozumu (2003) či sbírkou úvah Drobné útěchy (2008). Díky Ruth Bondyové znají Izraelci klasická i moderní díla české literatury: především Dobrého vojáka Švejka (jehož dramaturgie se ujal Max Brod), prózy Karla Čapka, Bohumila Hrabala, Oty Pavla, Jiřího Weila, Viktora Fischla a řady dalších. Za svou práci získala několik ocenění – jako první izraelská ženovinářka významnou Sokolovovu cenu, dále Černichovského cenu a v ČR plným právem „za šíření dobrého jména České republiky v zahraničí“ cenu Gratias agit.

Jen z tohoto stručného výčtu je vidět, jak schopná a nesmírně pracovitá Ruth Bondy byla. Současně to byla čestná a zásadová osobnost: nezlomili ji ani nacisté, ani komunisté. Své schopnosti vkládala jen do činnosti a témat, jež neodporovaly jejímu svědomí. A přes všechny tragédie, jež zažila v mládí, a skepsi, která je vlastní moudrým lidem, si udržela noblesu a jemný smysl pro humor.

Pani Bondyová, co vás přimělo napsat knihu o holocaustu českých Židů?

Já jsem sice prošla Terezínem a Osvětimí, ale vlastně jsem nevěděla, co se s námi děje, proč se to všechno stalo, jak to vůbec bylo možné. A když jsem přijela do Izraele, zarazily mě dvě otázky: první kladli lidé, jejichž rodiny v šoa zahynuly – ti se ptali: Jak je možné, že ses vrátila? a naznačovali, že zřejmě přežili ti nejsobečtější. A druhá otázka zněla: Proč jste nebojovali? Tenkrát jsem si slíbila, že až budu umět dobře hebrejsky, napíšu o tom, jak strašně nepřipravená byla naše generace na naprosté zlo, které ji potkalo. Musela jsem hodně studovat, pátrat v archivech, vyptávat se lidí, číst různá svědectví. Výsledkem byla kniha Edelstein neged hazman (Edelstein proti času), která vyšla hebrejsky až roku 1981, v anglickém překladu pak roku 1989.

Jak knihu přijali v Izraeli a USA?

Měla dobrý kritický ohlas. Ale mně nešlo o nějakou chválu, pro mě bylo důležité, aby vyšla. Už jsem řekla proč, a uvedu ještě jeden důležitý důvod: po válce lidé v Izraeli z neznalosti šmahem zavrhlí všechny

židovské rady v okupovaných zemích, jejich členy pokládali za kolaboranty. Netvrdím, že všichni členové židovských samospráv byli svatí – byli mezi nimi určité i prospěcháři a zbabělci. Ale rozhodně tam byli lidé čestní a stateční, kteří dělali, co mohli, aby své lidi chránili. Přála jsem si, aby ta kniha změnila pokřivený pohled na židovské samosprávy, konkrétně na židovskou radu v Terezíně a na Jakoba Edelsteina jako „staršího“ rady. Snad se mi to částečně podařilo.

Hrdinou vaší knihy je Jakob Edelstein. Znála jste ho osobně?

Mluvila jsem s ním jen jednou, kratičce, když začínaly transporty v říjnu 1941. Tehdy jsme se ho zeptali, mají-li dvojice větší naději zůstat pohromadě, když se nechají úředně oddat. Edelstein pokrčil rameny a řekl: „Nu, a jaké riziko to je, vzít se?“ Vůbec nevypadal na bojovníka – brýlatý Žid, který nikdy na nikoho nevztáhl ruku, člověk věrný židovské tradici, podle níž je pro osvobození zajatců třeba vyjednávat i s nepřítelem. Jeho hlavní myšlenka byla, že je třeba vyhrát boj s časem – měl nemalou zásluhu na tom, že se 25 000 protektorátních Židů podařilo vystěhovat včas před uzavřením hranic, a doufal, že ostatní se v Terezíně dočkají konce války. Sám mohl odjet, ale zůstal, a vzal na sebe – v pouhých 36 letech – odpovědnost za všechny. Nakonec pochopil, že ho Němci obelhali, že Terezín není žádné soběstačné židovské město, které se bude žít fyzickou prací, ale přestupní stanicí pro transporty na východ.

Na pražských setkáních se vás čtenáři ptali, jestli opravdu nebylo možné se nějak zachránit, včas se vystěhovat.

K vystěhování bylo třeba deviz, zahraničního víza, garantů v zahraničí. A kdo tohle všechno měl? V Palestině vládli Angličané, kteří omezili židovské přistěhovalectví na minimum, všechna konta Židů v protektorátu byla zabavena, a která země měla zájem o Židy bez peněz?

Objevila se i otázka, zda židovská samospráva Němcům vlastně nepomohla – zda raději neměla spálit matriky a poradit všem, aby utekli, ukryli se, nenastupovali do transportů...

To je teze, kterou rozvádí Hannah Arendtová ve své knize o Eichmannovi. Doufám, že moje kniha tuto, podle mě zcela falešnou, představu vyvrací. Zaprvé – čeští Židé byli nesmírně spořádaní obča-

né, kteří doufali, že těžkou dobu se zařítými zuby nějak překonají, uskrovní se, něčemu se vyučí, najdou si nové zaměstnání. Když se jim řeklo, aby odevzdali rádia, odevzdali je. Když se jim řeklo, aby odevzdali domácí zvířata, udělali to. Když se šlo do Terezína, utěšovali se tím, že jdou rodiny pohromadě, že si s sebou mohou vzít aspoň těch padesát kilo. Systematické vyvražďování si prostě nikdo z nich nedovedl představit!

Když jsme přijeli do Osvětimi a viděli komíny krematorií, řekli jsme si: to jsou asi nějaké továrny. Zadruhé – v zapadlých polských vesnicích určitě žádné matriky neměli a taky Židy pochytili a zabili. A navíc: kam mohl tady člověk utéct, zvlášť když měl rodinu? Copak jsou kolem Prahy nějaké hluboké lesy? Musela byste – a často s celou rodinou – najít někoho, kdo by vás ukryl. Toho člověka byste vystavila smrtelnému nebezpečí, a navíc by vás a vaše příbuzné musel žít a šatit. Takže tak snadné to není. Možná, možná se mohlo zachránit pár stovek mladých svobodných lidí, kteří by si obstarali falešné papíry, ale velká většina se v podmínkách, jaké byly, zachránit určitě nemohla.

Kdybyste věděli, co vás čeká, jednali byste ale zřejmě jinak.

Kdybychom věděli, že transporty znamenají smrt, určitě bychom pro svou záchranu udělali cokoli. Ale tak jedná člověk až tehdy, když ví, že nemá žádnou naději.

A Edelstein? Myslíte, že něco tušil?

Roku 1943 v Osvětimi, než ho zastřelili – nejdřív před jeho očima zavraždili jeho ženu a malého syna –, mluvil s bývalým terezínským vězňem. Řekl mu, že o plynových komorách nevěděl, že takovou hrůzu si nedovedl představit.

Ve vaší knize je cítit určitá hořkost k chování Čechů za protektorátu. Máte dojem, že se měli pokusit Židům pomoci?

Netvrdím, že se je měli snažit chránit. Byli sami ohroženi, zvlášť po heydrichiádě. Každému, kdo pomáhal Židům, hrozila smrt. Mně vadí určitá chamtivost, snaha získat židovské věci, byty, obchody, a to zklamání, když Němci nepřipustili převod majetku do českých rukou. A později nechota vracet věci, které si Židé dali do úschovy. Mnozí z nás by mohli vyprávět o tom, jak nedostali zpátky vůbec nic nebo jen málo a s velkou nechutí a výmluvami. Pamatuji si, jak mně řekli: „Damaškový ubrus už přece nebudete po-

trebovat a tu kříšťálovou vázu taky ne!“ Tohle způsobilo, že ve mně skutečně hořkost zůstala. Ale vím, že se našli Češi, kteří Židům pomáhali, že mnozí ukryté věci vrátili. Prastrýček byl ženatý s Češkou, teta Anda jsme jí říkali. Ta byla strašně hodná, pomáhala celé rodině. Mně poslala do Březinky bochník chleba. Nikdy jsem jí to nezapomněla.

Jak se v Terezíně chovali čeští četníci?

Velká většina – výjimkou byl například jejich velitel, nějaký Janetschek, kolaborant – se chovala slušně. Někteří pomáhali z přátelství, jiní za úplatu, ale pomáhali. Pašovali dovnitř věci, ven dopisy. Když jsme se vraceli z práce na zahradě, strčili jsme si pod šaty třeba cibulovou nať nebo listy ze zelí, takže jsme vypadali jako oteklí. Četníci dělali, že to nevidí. Jeden z četníků, pan Salaba, tajně fotografoval popravy, vím také, že opatřil dívce, která dostala zápal plic, lék, který jí zachránil život. Chování českých četníků se nedá srovnat s tím, jak řádili četníci na Ukrajině nebo v Litvě.

Jaké bylo přijetí po návratu?

Přátelé měli samozřejmě radost, ale jinak to bylo spíš nepříjemné překvapení: „Jé, vy jste se vrátili. My jsme mysleli, že jste tam všichni zůstali.“ Svou roli hrálo asi i to, jak jsme vypadali, jako duchové z podsvětí, a určitý ostych. Oběma stranám bylo těžké o tom mluvit – já bych určitě tehdy nebyla schopná posadit se a spustit, co jsem zažila. A zdejší lidé se báli zeptat. Panovalo vzájemné mlčení, které trvalo dlouhá léta. Totéž se opakovalo v Izraeli. Tam byla situace ještě složitější, protože za války se lidem v Palestině díky tomu, že tam Angličané přeložili některé podniky, žilo relativně dobře. O to větší pak měli odstup k přeživším z Evropy. Málokdo se snažil pochopit – v první fázi svého pobytu vzpomínám vlastně jen na dva lidi: básníky Uriho Cviho Greenberga a Chajima Gouriho. Ti vědět chtěli.

Jak se chovali k přeživším oficiální čeští představitelé?

Vstřícný byl jen Jan Masaryk. Ten byl úžasný a nesmírně pomáhal třeba lidem, kteří prchali z Polska přes Československo a pak do Palestiny. Myslím, že jsme mu v Izraeli zůstali hodně dlužní. U nás je znám jen Tomáš G. Masaryk, který zemi roku 1927 navštívil, máme po něm pojmenované ulice, náměstí a kibuc, ale Jana zná málokdo. Kvůli tomu jsem pře-

ložila *Hovory s Janem Masarykem* od Viktora Fischla; bohužel velký zájem nezbudily.

Proč jste na rozdíl od mnoha židovských intelektuálů nepodlehla komunistické ideologii?

Od mládí jsem měla nerada autoritu, která by mi diktovala, jak mám myslet. Po válce jsem pracovala jako překladatelka pro United Press a hned po převratu roku 1948 si mě zavolali na ministerstvo informací a navrhli mi, abych pro ně pracovala, abych referovala, co se v UP děje. Řekla jsem jim, že mě ani nacisti nedonutili dělat něco proti mému svědomí a že se nenechám nutit ani od jiných. Neměla jsem žádné iluze. Při odjezdu do Izraele jsem si slíbila, že sem nepříjedu, dokud tu budou komunisti.

Do Izraele jste odjela jako členka české bojové brigády, o které se ví jen málo. Jaké tam byly poměry?

Česká brigáda vznikla v čase krátkých líbánek mezi ČSR a Státem Izrael, kam Čechoslováci dodávali zbraně, cvičili tu taky piloty. Přihlásila jsem se do ní a absolvovala výcvik ve Velké Střelné. Tam mě zmátla jedna věc – všechny povely jsme se učili česky. Šla jsem k politrukovi a zeptala se ho: Proč se učíme české povely, když jedeme do Palestiny? A on odpověděl: Vy jedete bojovat proti anglickému imperialismu a arabskému feudalismu. Pak už jsem si myslela svoje. Naprostá většina nás nevyjela proto, aby porazila imperialismus nebo feudalismus, ale proto, že chtěla v Izraeli zůstat, a tohle byl snadný a rychlý způsob, jak se tam legálně dostat.

Kolik vás v brigádě bylo?

Asi tisíc. Velkou část tvořili přistěhovalci z Podkarpatské Rusi: bylo tam slyšet hlavně jidiš, slovenštinu nebo maďarštinu. Složitou situaci měli čeští židovští důstojníci a jediný Čech mezi nimi, velitel Antonín Sochor, známý z východní fronty. Když jsme přijeli, okamžitě nás rozdělili mezi různé jednotky, protože Ben Gurion nechtěl žádnou samostatnou „rudou brigádu“. Naši důstojníci nad námi ztratili velení a tím ztroskotal jeden ze záměrů českých komunistů – upevnit pozici komunistických živlů v Palestině.

Sochor za své „selhání“ po návratu tvrdě zaplatil – zahynul při autohavárii, která podle lidí, kteří ten případ znají, nebyla vůbec náhodná.

(pokračování na str. 11)

JERUZALÉMSKÁ VĚŽ ESTER

Rozhovor s architektem Martinem Rajnišem

V Jeruzalémě byla 10. listopadu odhalena unikátní stavba českého architekta **MARTINA RAJNIŠE**, symbolizující nadstandardní vztahy mezi Českou republikou a Izraelem. Ty vzkvétají ve všech rovinách, posledních pět let zvláště v té kulturní.

Výměna mezi Prahou a Jeruzalémem ve formě Dnů Prahy v Jeruzalémě a Dnů Jeruzaléma v Praze je toho příkladem, stejně jako třeba pojmenování zahrady po prezidentu Václavu Havlovi v jedné z jeruzalémských čtvrtí nebo umístění Havlovy lavičky na Telavivské univerzitě.

Rajnišova rozhledna se nachází nedaleko Jeruzalémského divadla, v areálu Hansen House – Centra pro mladé umění, design, technologie, architekturu a nová média, který v 19. století sloužil jako leprosárium. Svým tvarem věž připomíná kaktus v květu, dřevěné markýzy na vrcholku věže při slunném počasí návštěvníkům stíní, za deště se naopak sklopí, což vytváří iluzi okvětních lístků.

Stavbu iniciovalo České centrum v Tel Avivu vedené Lukášem Příbylem a slavnostní ceremoniál proběhl za účasti ministra kultury ČR Daniela Hermana, ministryně práce a sociálních věcí Michaely Marksové, starosty Jeruzaléma Nira Barkata a dalších osobností z řad politického, ekonomického a kulturního života.

Hlavními partnery projektu jsou Hut' architektury Martina Rajniše, Vláda ČR, České centrum Tel Aviv, Ministerstvo kultury ČR, Ministerstvo zahraničních věcí ČR, Jerusalem Development Authority, Česko-izraelská smíšená obchodní komora, Izraelsko-česká komora obchodu a průmyslu, Magistrát města Jeruzaléma, s podporou řady korporátních firem i jednotlivců.

Pane architektke, co pro vás znamená postavit věž v Izraeli?

Přiznám se, že jsem izraelskej národ a izraelskej stát vždycky obdivoval. Mám totiž rád odvážný lidi, co jsou připravený čelit i zdánlivě beznadějným

situacím se vztyčenou hlavou. Jsem moc pyšnej na to, že Češi v roce 1948 přispěli k tomu, aby nově vzniklej Stát Izrael nebyl smetenej do moře, a že tak na Blízkým východě dnes existuje demokratickej a odvážnej stát, kde jsou lidi nesmírně vzdělaný a pracovitý.

My všichni, co jsme se na projektu podíleli, chceme dát najevo, že Izrael je pro nás i jakýmsi vzorem a nadějí, že i malá země se může odvážit vybojovat a udržet si to nejdražší – svobodu a nezávislost. Přispění na tuto věž považuju za symbolický přihlášení se k týhle myšlence, a proto jsem se rozhodl svou práci na projektu Izraeli darovat. Nejbáječnější na celý věci je pocit, že náš kaktus bude nová česká stopa na území jedny z kolébek světový civilizace! Tahle rozsahem nevelká stavba se tak stane nositelem hlubokýho symbolickýho poslání.

Věž se podobá kaktusu. Jak vás to napadlo?

Když kaktus rozkvete věncem květů, je to ve svý houževnatosti a ježatosti dojemně krásná rostlina a mně to připada-

Rozhledna Ester v jeruzalémském areálu Hansen House.

lo symbolický – tahle kombinace něhy a odhodlání je, jak jsem si všiml, podobná charakteru lidí, který jsem v Izraeli potkal. A navíc: Jak se říká Izraelcům, který se narodili v týhle úžasny, ale ne-

hostinný krajině a dokážou poušť měnit na rozkvetlou zahradu? Sabra. Co je sabra? No přeci kaktus! Takže stavíme sabru, abychom oslavili lidi, co měli sílu, odvalu, tvrdost, ale zároveň i lásku a něhu ke svý zemi.

Věž má nahofe plošinku, kde se, jako květy kaktusu, oddělují jednotlivý plátky pláště a dovolujou návštěvníkům skrytým ve stínu, případně chráněným před nepříznivým povětrím, kochat se nádherným okolím. Jako každej sabra, i tahle věž hodně vydrží. Sabra věž bude jediná svýho druhu, protože každej náš projekt je unikátní, nikdy se neopakuje. Velmi jsme si taky dali záležet na tom, abychom její parametry přizpůsobili pohádkovému prostředí Hansen House a jeho zahradě – aby „nepřekřikovala“ tohle historický stavení a byla příjemným a uznalým společníkem stovky let starým olivám a dalším stromům v zahradě, ale i domům v bezprostředním okolí areálu.

A jméno Ester?

Vždycky dávám svým věžím ženská jména, v abecedním pořadí. Na Sněžce máme Anežku, Báru nedaleko Chrudimi, Cecilka je v Brně, Doubravu máme v Praze. Takže hned další písmeno je E. A Ester je navíc krásné židovské jméno.

Jak probíhala výroba?

Aby byl projekt co nejlíp realizovatelný, vyrobili jsme v Čechách jednotlivý segmenty tak, aby se daly umístit do dvou kontejnerů, poslat přes moře a v prostorách zahrady Hansen Hausu složit do kýženého tvaru. Samozřejmě jsme věnovali maximální pozornost tomu, aby vzniklo dílo odpovídající nejprísnejším evropským i izraelským parametrům a doufáme, že tenhle vstup „designu ve dřevě“ bude pro izraelský publikum zajímavý a osvěžující. U nás v Huti totiž stavíme běžně ze dřeva, protože je pro nás absolutně nejdůležitější dělat věci, co se lidem na první pohled

líbí. Proto volíme dřevo, který je lidem blízky, neboť je jim náramně podobný. Jenže v tamějších končinách bude jakákoliv stavba ze dřeva opravdovým unikátem. Text a foto **PAVLINA SCHULTZ**

Martin Rajniš (vpravo) a Tomáš Košnar v Jeruzalémě.

DOBŘÝ POCIT

Několik otázek na rozloučenou pro Lukáše Příbyla

Po čtyřech letech činorodé práce končí v telavivském Českém centru ve funkci ředitele historik a režisér dokumentarista LUKÁŠ PŘIBYL (nar. 1973; viz předchozí rozhovory o jeho práci a životě v Izraeli, Rch 7/2015; 3/2016). Při této příležitosti jsme mu položili několik otázek.

Které akce, projekty a vazby, jež vznikly v době vašeho působení, podle vás váš odchod přetrávají?

Cílem mojí práce v Izraeli je (nebo bylo) skrze kulturu propagovat dobré jméno České republiky. Aby Izraelce, když se řekne „Česko“, zaplavil dobrý pocit, aby si to slovo spojovali s něčím pozitivním. Podstata té práce je ale samozřejmě prchavá. Pokud nedostáváte kladné impulzy pravidelně, dobrý pocit se začne rychle vytrácet. Netýká se to samozřejmě pouze kultury, ale celého nastavení vztahů mezi našimi zeměmi, které od roku 1990 fungují skvěle. Hlavně díky Václavu Havlovi. Ten jim položil základ, jim nastavený kurz dosud držely všechny vlády a doufám, že se na těchto vztazích nic měnit nebude. Za sebe jsem se těmto nadstandardním vztahům snažil pomoci co nejvíce. Věřím totiž, že kultura není jen nástrojem „soft diplomacy“, ale opravdu sblíží lidi, vidím to na vlastní oči. Nejsem ale natolik naivní, abych si myslel, že co jsem „vybudoval“, je něco trvalého, co bez soustavné další práce přežije samo o sobě. Mohu proto jen držet palce svým následovníkům, ať se jim daří, nakonec stejně nejvíc závisí na lidech, na tom, co chtějí dělat, čeho dosáhnout, co tomu obětují.

A co přetrvává určitě?

Zmiňoval jsem tu Václava Havla, tak je to třeba zahrada/náměstí Václava Havla v Jeruzalémě, na to bylo třeba zvláštního povolení. Nebo lavička Václava Havla od Bořka Šípka na Telavivské univerzitě. To jsou fyzické věci, které snad nikdo v blízké budoucnosti nepřejmenuje a nepřestěhuje. Samozřejmě rozhledna Martina Rajniše. K filmu mám blízko, tak mám velkou radost z nedávného podepsání mezivládní dohody o koproduk-

cích, která po pěti letech práce umožní vznik česko-izraelských filmových projektů. Podepsání smlouvy určitě není jen moje zásluha, jsem ale rád, že jsem mohl přispět. A ta smlouva je přesně příklad něčeho, co přetrvává a bude sloužit dlouhodobě.

Lukáš Příbyl.

Z oněch „přechodných“ akcí – které patřily k těm největším? A lze zhruba shrnout, kolik akcí jste pořádali, kolik lidí v rámci práce Českého centra za dobu vašeho působení Izrael navštívilo a představilo se tam?

Velkých akcí byla řada, ale ty jsme samozřejmě vždy pořádali s velkými partnery. Mezi ty největší akce patřily kromě Rajnišovy věže Ester koncerty The Tap Tap, vystoupení La Putyky na hlavním náměstí v Jeruzalémě, sochařské sympozium v palestinském Rawábí, prezentace na Mezinárodním festivalu loutkového divadla v Jeruzalémě, náš festival českého filmu Czech Film Week, který už trvá daleko déle než týden a je podle našich přátel z kinematék údajně návštěvností druhou největší zahraniční filmovou přehlídkou po francouzské (bez výhody velké jazykové komunity).

Vystoupení souboru La Putyka na náměstí v Jeruzalémě.

Jenže: Počet akcí se velmi obtížně definuje, ani naše ústředí k tomu nenašlo nějaký klíč – protože co je akce? Filmový festival třeba počítáme jako jednu akci, ale skrývá se za tím minimálně čtyřicet projekcí v pěti městech, kam vozím hosty na besedy, apod. V průměru to vychází na padesát „akcí“ ročně, ale dnů nebo večerů, kdy se v Izraeli

něco českého dělo, bylo samozřejmě mnohem víc.

Kolik u nás bylo umělců, by se určitě dalo z nějakých tabulek vyčíst, ale z hlavy to nevím. Určitým indikátorem by ale mohlo být, že 198 hostů centra spalo u mě v bytě, tu evidenci mám přesnou. Šetřím na příšerně drahých izraelských hotelech, navíc jsem se vždy snažil, aby naši hosté poznali Izrael co nejvíce, setkali se s lidmi, se kterými by mohli do budoucna spolupracovat. Na to by jejich pobyt omezený nějakou směrnicí nestačil. Myslím, že za mého působení se minimálně pěti stům lidem nějaké pomoci od Českého centra určitě dostalo, byť jsme jim třeba přímo nehradili pobyt. Snažíme se totiž pomáhat nejen umělcům, ale například i vědcům, studentům, prostě všem lidem, kteří se v Izraeli snaží dělat něco smysluplného.

Změnil pobyt v Izraeli nějak váš pohled na svět?

Možná si víc cením toho, odkud jsem, protože v Čechách a vůbec v Evropě zatím máme ten luxus, že často řešíme pseudoproblémy, Izrael musí řešit problémy skutečné, existenciální. Ale jestli se můj pohled na svět nějak zásadně změnil, to zjistím nejspíš až z odstupů, po návratu.

Co budete nejvíc postrádat?

Lidi, jídlo, počasí a poušť.

Velké finále vaší práce v Izraeli patřilo stavbě věže v Jeruzalémě. Co pro vás tento projekt znamenal?

Tři čtvrtě roku bez dne volna, hromadu bezesných nocí a spoustu nervů. Ale pak také velkou satisfakci. Jakmile ten vlak za miliony spustíte, nejde zastavit, ale víte, že může velice snadno vykolejit, což je dost velká odpovědnost. Ale věž stojí a je krásná a lidi ji obdivují, takže to za to stálo. Práce Martina Rajniše se mi strašně líbí a je mi blízka i filozofie za nimi, oba milujeme poušť, oba jsme cestovali do různých zapomenutých koutů světa, kde Martin čerpá inspiraci, vážím si ho nejen jako skvělého umělce, ale i jako člověka. Takže spolupracovat s ním a se špičkovými profesionály kolem něj byla skvělá zkušenost a velká škola.

am, foto Pavlína Schultz

BALFOUROVA DEKLARACE

Století průlomového prohlášení /dokončení z minulého čísla/

Jak se tedy stalo, že Balfourova deklara- ce (společné vyjádření spojenců, Velké Británie, USA, Francie a Itálie) se za- psala do obecného povědomí jen jako produkt britské imperiální vůle? Proč si toto výročí nepřipomínají i další vlády?

Odpovědi je selektivní paměť. Zpočátku si Britové žárlivě střežili židovský vděk jen pro sebe. Později, když se pod- pora sionismu stala přítěží, osobovali si zase výlučné právo snižovat význam „národní domoviny“. I v současnosti zmitají Británií „imperiální“ výčitky vůči Palestincům a dodnes má pocit závazku „dávat věci do pořádku“ – vzdálená ozvěna někdejší imperiální namyšlenosti.

Nicméně Balfourova deklara- ce by měla být připomínána jako to, čím byla – promyšleně odměřený konsenzus vznika- jícího mezinárodního společenství. Proč na tohle zapomněli i sami Izraelci?

ČISTĚ „BRITSKÁ ZÁLEŽITOST“

Ze dvou důvodů: Zaprvé – když se Britá- nie stala v Palestině mandátní mocností, sionisté se ve své činnosti zaměřili pouze na Londýn. Po pařížské mírové konferen- ci sympatie k sionismu ochladly – jak ve Francii, tak v Itálii, tak v USA – a Vatikán se vrátil ke svému tradičnímu nepřátelství. Británie zůstala v podpoře sionismu sama. Weizmann Angličanům během mezivá- lečných let neúnavně – a se stále slabším úspěchem – připomínal, že jejich povin- ností je podporovat židovskou „národní domovinu“. K jeho zoufalé strategii patřilo, že Balfourovu deklara- ci prezentoval jako čistě britskou záležitost, jež vytryskla z hlubin svěbytně britské tradice „neži- dovského sionismu“.

Nicméně ve hře byl i druhý, malicher- nější důvod: Weizmann si osoboval veš- keré zásluhy za vydání Balfourovy de- klarace pro sebe, takže on a jeho kolegové museli z její historie odstříh- nout vše, v čem nehrál hlavní roli. A tím byla právě Sokolovova diplomatická práce v Evropě. Ve svém životopise Weiz- mann popsal Sokolova jako „nepraktic- kého člověka bez ponětí o čase“.

Jakkoli se však Weizmann dvacet let snažil vést sionistický zápas o to, aby Bri- tánie dodržela svůj slib, či jeho slovy – aby zaplnila „propast mezi příslibem de- klarace a činy“, na sklonku třicátých let se britští politici od Balfourovy deklara- ce

zcela odvrátili. Poslední tečkou za ní byla britská Bílá kniha (White Paper) z roku 1939, která blokovala židovské přistěho- valectví do Palestiny přesně v době, kdy evropští Židé čelili genocidě. Británie se snažila uspořádat Palestinu tak, aby se z ní stal arabský stát s židovskou menšinou.

LEGITIMIZACE DEKLARACE

Jak slunce nad britskou podporou sionis- mu zapadlo, Weizmann začal tvrdit, že Británie nemá právo anulovat či třeba jen interpretovat Balfourovu deklara- ci samotně. Proč? Ne proto, že se její text obje- vil v úvodu mandátu Společnosti národů, vždyť roku 1939 byla Společnost národů v troskách. Weizmann argumentoval zá- vazkem *ostatních* spojenců vůči sionismu. Británie měla „morální právo“ vládnout v Palestině jen proto, že jí byla „civilizo- vanými národy světa“ svěřena „k jasnému a jednoznačnému účelu, aby pomohla vybudovat židovskou národní domo- vinu“.

„Copak nás tehdejší brit- ská vláda nepodporovala, nedávno zesnulého Soko- lova, mě a další přátele, kteří pracovali na věci Velké Británie a Palestiny, abychom jeli do Francie, Itálie, Ameriky a naléhavě žádali, aby Británie získa- la mandát? Povzbuzovali nás, abychom to udělali, abychom přivedli svůj ná- rod. Povzbuzovali nás, abychom ze sebe vydali to nejlepší, protože jsme věřili brit- skému slovu; pro nás byla skálou, na níž jsme měli vybudovat Palestinu.“ Těmito slovy Weizmann v nejslabší chvíli při- znal skutečnou podstatu Balfourovy de- klarace. Neplatí, že deklara- ce legitimizo- vala sionismus. To sionismus skrze své diplomatické úsilí mezi „civilizovanými národy“ legitimizoval Balfourovu dekla- raci. Nejenže její vydání záviselo na tiché, ale explicitní shodě spojeneckých moc- ností, ale zasloužili se o ně sami sionisté – Weizmann, Brandeis, ale především poza- pomenutý Sokolov.

Století Balfourovy deklara- ce je tak skvělou příležitostí se vypořádat se zka- menělými nánosy pokřivené pravdy. Nej- větším omylem je představa deklara- ce

jako čehosi, co vzniklo mimo legitimní rámec, jako svévolná iniciativa jedné im- periální mocnosti. Jak bylo řečeno, tako- vé pojetí je zcela mylné, neboť vydání dokumentu předcházela souhlas spojene- ckých mocností, jejich konsenzus byl teh- dy jedinou zárukou mezinárodní legitimity, stejně tak jako bylo touto zárukou mezi- národní společenství před sedmdesáti lety. Tehdy, 29. listopadu 1947, Valné shromáždění OSN odhlasovalo rezoluci 181, která navrhla rozdělení Palestiny na stát židovský a arabský.

STALINOVA ROLE

V souvislosti s tímto hlasováním – a ná- sledným uznáním samostatného Státu Iz- rael v květnu 1948 a jeho podporou – si historici dodnes lámou hlavu nad tím, ja- kou roli v procesu uznání židovského stá- tu sehrál Josif Vissarionovič Stalin, a jak je možné, že Sověti Izrael tak jednozna- ně podpořili. Od rozpadu Sovětského svazu se dostaly na světlo stovky sovět- ských dokumentů mapujících rané sovět-

Zleva: Nachum Sokolov, Menachem Ušiškin a Chajim Weizmann. Neob- vyklá fotografie předních sionistů pochází z Paříže roku 1919, kde se účast- nili mírové konference. Z archivu Světové sionistické organizace.

sko-izraelské vztahy. Jedná se hlavně o instrukce ze sovětského ministerstva zahraničí, ale není mezi nimi doklad, kte- rý by vypovídal o myšlení samotného vůdce. Stalin ještě v únoru 1945 při jed- náních v Jaltě označil v hovoru s prezi- dentem Franklinem D. Rooseveltem Židy za „překupníky, lichváře a parazity“ a ne- existuje důkaz o tom, že by tento názor někdy změnil, a když, tak jen k horšímu.

Za nejméně pravděpodobný důvod Stalinovy podpory židovskému státu je pokládána jeho touha vystrnadit Brity z Palestiny, neboť v roce 1947 pronikla studená vál- ka přes Řecko, Turecko a Írán i do Stře- dozemí a na Blízký východ. Sovětská protibritská taktika na Blízkém východě byla zřejmě již v červnu 1946, kdy ji přední sionistický diplomat Elijahu Sa-

son shrnul takto: „Nejenže není důvod domnívat se, že k nám bude ruská politika nepřátelská, ale naopak: je důvod domnívat, že bude příznivá. Nikoli kvůli nějakým sympatiím vůči nám nebo nenávisti k Arabům, ale proto, aby si Rusové vyrovnali politické účty s Anglií.“

Je všeobecně známo, že bez podpory SSSR a jeho satelitních států sionistům by židovský stát neměl šanci. Nicméně ačkoli Sověti mohli být s izraelským vítězstvím a britským odchodem z oblasti spokojeni, sovětská podpora neměla dlouhého trvání a už roku 1949 se změnila v otevřené nepřátelství.

Svou roli v tomto obratu sehrála řada faktorů, kromě přístupu samotného Izraele a postupující Stalinovy paranoie tu byl problém, který představovali sovětské Židé, odsouzení režimem k asimilaci a budování „lepších zítřků“. Jakmile se roku 1947 projevila nová sovětská politika vůči sionistům, sovětské židovstvo zachvátila v synagogách i pracovních táborech vlna nadšení. Tato horečka ještě zesílila po hlasování o rozdělení země, vyhlášení státu a poté, kdy do Ruska v září 1948 přijela první izraelská velvyslankyně – Golda Meirová. Při jejím prvním šabatě v Moskvě zaplnily ulice kolem hlavní synagogy desítky tisíc nadšených Židů, a to se opakovalo na Nový rok a na Jom kipur. Meirová vzpomíná, jak davové obklopyly její auto, ona vystřčila hlavu a řekla jim v jidiš: „Děkuji vám, že jste zůstali Židy.“ Na dojemnou scénu ovšem z jiného úhlu vzpomíná i Mordechaj Namir, první tajemník izraelského velvyslanectví: jemu však spontánní demonstrace způsobila „slabost u srdce“: tušil, jaké bude mít taková událost důsledky...

Radost, kterou dávali najevo sovětské Židé (ti se svým počtem 2,5 milionu představovali po holokaustu největší židovskou masu v Evropě), sovětské autority zaskočila. A tak Stalin už na konci roku 1948 spustil „tajný pogrom“ zaměřený na přední Židy, kteří byli obviněni ze sionistického spiknutí. Následná brutální perzekuce Židů v Rusku a jeho komunistických satelitech, od monstrprocesů s čelnými židovskými komunisty v Praze po „spiknutí lékařů“ v Moskvě, by si zasloužila samotnou kapitolu. My jen dodejme, že od této chvíle se v Sovětském svazu a jeho satelitech k domácímu antisemitismu přidal v oficiální linii ještě vražedný odpor vůči Izraeli.

MARTIN KRAMER

*Text amerického historika pro *Rch přeložila a upravila Alice Marxová (originál viz *mosaicmagazine.com*).**

JSOU I JINÉ STATEČNOSTI

dokončení rozhovoru ze str. 7

Vy sama jste bojovala?

Děvčata do boje a na frontu nesměla. Když se mě ptali, co chci dělat, odpověděla jsem, že chci řídit džíp. Romanticky jsem si představovala, jak pojedou pouští, vlasy mi budou vlát... Řekli – to ne, ale vezmeme vás do kanceláře. Přijeli jsme 31. prosince 1948 – to už byla válka v podstatě rozhodnutá, bojovalo se jen na několika místech.

Měl sionismus ve vaší rodině tradici?

Vůbec ne. Sionistů bylo v Čechách před válkou strašlivě málo, snad jen promile českých Židů. Já znala jen lidi, kteří měli pozitivní postoj k židovství i k sionismu, ale tak, aby je to osobně nezavazovalo. O svátcích chodili do synagogy a dávali do kasičky Keren kajemet, ale nikdo si nepředstavoval, že se vystěhuje z krásné Prahy do pouště v Palestině.

Teprve v poslední době se začala dostatečně oceňovat práce sionistických vychovatelů a učitelů v terezínském ghettu a v Osvětimi. Vy jste byla jednou z nich.

Já jsem jen pomáhala sociální sestře v dětském domově, jmenovala se Luise Fischerová a před válkou pracovala jako sekretářka Alice Masarykové. Úloha učitelů a vychovatelů byla určitě velká. Nepatřili k nim jen sionisté, ale i čeští a němečtí Židé, ale sionistům patří zásluha o to, že děti stály v Terezíně na prvním místě. Při rozdělení pravomocí mezi českými Židy a sionisty nad jednotlivými odděleními správy v Terezíně si sionisté vymohli, že budou mít dohled nad pracovním oddělením a oddělením mládeže. Neměli zájem o hospodářské oddělení, i když bylo mnohem důležitější a „výnosnější“. Sionisté přikládali výchově dětí v ghettu zásadní význam a také všichni, kdo přežili, vzpomínají na to, co jim pobyt v dětských domovech nebo společných ubytovnách dal: ochotu pomáhat si, kamarádství, otevřený pohled na svět, znalosti.

Kdy jste se rozhodla odjet do Palestiny?

Na tu chvíli si pamatuji přesně. Po osvobození přijela do Bergen-Belsenu skupina židovských mužů hledat své blízké. Poprosila jsem je, aby mě vzali domů. Když jsme přijeli na hranici, auto zastavilo, všichni jsme vystoupili a zpívali

českou hymnu. V tu chvíli jsem si uvědomila, že Čechy už nejsou můj domov.

Nikdy jste nepomýšlela na návrat do Čech?

Ne. Ani jsem si nevzala zpět české občanství, protože pro mě občanství není jen sleva na dráze nebo všelijaké výhody, mám na ně jiná měřítka. Miluji Prahu, českou krajinu, jsem tu ráda, ale v Izraeli už mám opravdu silné kořeny. Svého rozhodnutí jsem nikdy, ani v těch nejhorších situacích, nelitovala.

Působíte mj. v instituci Bejt Terezín. Jak vznikla?

Když se bývalí terezínští vězni poprvé sešli v Izraeli, deset let po konci války, mluvilo se o tom, že by se pro památku Terezína mělo v Izraeli něco dělat. Pro Jad vašem, hlavní památník šoa v Izraeli, nemělo terezínské ghetto velký význam, považovali ho spíš za něco jako letní tábor. Kladli také velký důraz na hrdinství – zbraní a partyzánů, a v tomto ohledu se Terezín skutečně neměl čím pochlubit. Ale jsou i jiné statečnosti a my jsme cítili, že je nutné o nich mluvit – o tom, co v Terezíně dělali lékaři, ošetřovatelky, učitelé, vychovatelé, umělci, hudebníci, Edelstein sám. O židovském Terezíně se za socialismu nemluvalo ani v Čechách – ti, kdo zemřeli, byli „oběti fašismu“, Pinkasovu synagogu zavřeli, a když se objevil deník Egona Redlicha, přijali to v tisku jako důkaz kolaborace sionisty s nacisty. Zkrátka jsme chtěli, aby někde na světě byla možnost studovat objektivně Terezín, židovský Terezín.

Kdy jste začala překládat české autority do hebrejštiny?

Při práci na Edelsteinově životopisu. Bála jsem se, že dostanu depresi, když se budu od rána do večera zabývat tak skličujícími fakty. Proto jsem se rozhodla pro protilék – ve stejné době jsem přeložila celého *Švejka*. Ukázalo se, že v Izraeli chybí překladatelé z češtiny, a tak jsem pokračovala. Dodnes je to asi pětadvacet knih – Ota Pavel, Hrabal, Havel, Weil, Kundera, Fischl, naposledy Viewegh a Jan Jandourek. Před odjezdem do Prahy jsem dokončila překlad výboru z Haškových povídek. Abych trochu pozvedla všeobecnou náladu...

ALICE MARXOVÁ

ŠVÁBI A KROKODÝLOVÉ

Franz Kafka, Bruno Schulz a republika snů

Jedna americká přítelkyně mi nedávno položila zdánlivě nezodpověditelnou otázku: „Co bys doporučila milovníkovi moderní literatury, kdybys musela jmenovat pouze jednu knihu polské prózy?“ *Skořicové krámy* (v angličtině jako *Ulice krokodýlů*) od Bruna Schulze, odpověděla jsem, sbírku povídek prozaika, jenž se mohl směle měřit s Kafkou. „S Kafkou?“ zamumlala kamarádka nevěřicně. „Nepřeháníš?“ Ani trochu. Franz Kafka a Bruno Schulz jsou, abych použila Schulzovy skvělé metafory, dvěma mimořádnými občany „republiky snů“, schopnými vytyčit snění i noční můry s takovou přesností, jako kdyby šlo o běžné každodenní záležitosti, a proměnit tím své pronikavé postřehy v prorocství. Dva velcí vizionáři minulosti a autoři vnášející světlo do temných zákoutí lidské povahy se navzájem zajímavě a významně doplňují.

PRAHA A DROHOBYČ

Franz Kafka (1883–1924) a Bruno Schulz (1892–1942) se narodili do asimilovaných židovských rodin multikulturního a jazykově pestrého rakousko-uherského mocnářství. Kafka pocházel ze zámožné pražské německy hovořící rodiny, Schulz ze skromné polsky mluvící rodiny usazené ve městě Drohobyč. Kafkovu němčinu, obdivovanou pro její chladnou strohost, silně ovlivnila tzv. pražská němčina, skvělá postklasická němčina, jíž v Praze hovořila vzdělaná židovská elita. Kafkovy vize dokonale zprostředkovala. Zaměstnanec mezinárodní pojišťovny sledoval byrokracii úřadující v morálním vakuu, poháněnou kapitalistickým důrazem na efektivitu, a představoval si, jak snadno by se mohla zvrhnout v totalitní smrtící stroj. Bruno Schulz si postupné propadání Evropy do mravní zkázy a náruče zločinných ideologií uvědomoval stejně naléhavě, jeho perspektiva se však poněkud lišila. Nadaný malíř a kreslíř si na živobytí vydělával jako středoškolský učitel rukodělných prací; po výuce ilustroval vlastní povídky a kreslil autoportréty i portréty přátel. Pracoval neobvyklou výtvarnou technikou známou jako *cliché verre*, tedy průsvit či rytina na skle. Vynikal zejména v černobílém zobrazování groteskních a erotických motivů. Schulze, následovníka Francisca Goyi nebo Aubreye Beardsleyho a dalších evropských umělců přelo-

mu 19. a 20. století (epochy označované jako *fin de siècle*), fascinovala bestie ukrytá v člověku a nechal se inspirovat rovněž Leopoldem von Sacher-Masochem, Rakušanem z Lemberku (česky Lvova), a jeho slavným románem *Venuše v kožichu* (1870), biblí masochismu.

Na rozdíl od kosmopolitního cestovatele Kafky byl Schulz pevně usazen v Drohobyči, středně velkém městě s vazbami na mezinárodní obchod ležícím v průmyslové, těžbou ropy významné oblasti v Haliči, východní provincii Rakouska-Uherska, která se po první světové válce stala součástí Polska. Kořeny Schulzovy básnické prózy nacházíme v haličské polštině, jazyce s nepatrnou příměsí oficiální říšské rakouské němčiny, jež si

Kresba: Franz Kafka.

libuje ve spleťtých větách a archaicky znějících latinismech, a přesto zůstává jazykem bohatým a mnohohlasným, okouřeným břitkostí jidiš, prochnutým chasidskou obrazotvorností a odrážejícím zvukomalebnost ukrajinštiny, kterou se hovořilo na venkově v okolí Drohobyče. Němčinu plynně ovládající Schulz znal polské modernisty z Varšavy, Krakova a Lvova stejně dobře jako soudobou německy píšící avantgardu Vídně, Berlína a Prahy, včetně Kafky, jehož *Proces* přeložil do polštiny.

OTEC A SYN

Střed Kafkova i Schulzova psaní tvoří dvojice otec-syn, symbol nové a staré moci a zároveň odkaz na vztah obou spisovatelů s jejich vlastními otci. Kaf-

kův silný a úspěšný otec byl rodinným tyranem odmítajícím kulturu a veškeré duchovní záležitosti, včetně judaismu a synovy literatury. Oproti tomu Jacob Schulz byl sympatický podivín s chatrným zdravím, kterému se smůla lepila na paty, a vášnivý milovník zvířat. Tuto vášeň sdílel i jeho syn a rovněž Kafka, jenž psal o opici chytřejší než člověk a o Josefíně, myši zpěvačce, hrdince jeho poslední povídky (*Zpěvačka Josefína aneb Myši národ*), která inspirovala francouzského sociologa a antropologa Marcela Mause. Oba spisovatelé se ztotožňovali s outsidersy a těšili se z onoho nevinného „drobečku života“, jak Schulz říká štěněti Nimrodovi, pojmenovanému ironicky podle starozákonního lovce a válečníka.

Jacob Schulz, předurčený spíše k denímu snění než k obchodu či uplatňování otcovské autority, selhal v podnikání i jako hlava rodiny. Jeho obchod s textilním zbožím na Tržním náměstí, umístěný v rodinném domě a zaregistrovaný na jméno jeho ženy Henrietty, vyhořel krátce po rozpoutání první světové války. Na lůžko upoutaný a na péči Henrietty a jejich nejmladšího syna Bruna odkázaný Jacob požár přežil o pouhých několik měsíců. Spisovatelova otce nacházíme v celé řadě povídek, nejvýznamněji v *Ptáčích*, protějšku Kafkovy *Proměny*.

V *Proměně* je obětí syn, dobrý syn a živitel Řehoř Samsa proměněný ve švába a zabitý vlastní rodinou. V *Ptáčích* je obětí všemi vysmívaný a opuštěný otec, jenž se v předsmrtné agonii pokouší proměnit v ptáka a vymanit se tak z lidského rodu. Nepodaří se mu to, syn na něj však přesto vzpomíná jako na ptáka:

„Dokonce i otcovy ruce s hrubými klouby a dlouhé hubené dlaně s vypouklými nehty měly svůj analogon v kondorových spárech. Když jsem ho tak viděl spát, nemohl jsem se ubránit dojmu, že mám před sebou mumii – vyschlou, a proto zmenšenou mumii mého otce. Mám dojem, že ani matčině pozornosti neunikla ona podivná podobnost, třebaže jsme na toto téma nikdy nemluvili. Příznačné je, že kondor užíval noční vázy společně s otcem.“

Otcův pokus o proměnu postrádá děsivost proměny Kafkova Řehoře, obě postavy však představují muže pronásledovaného, šikanovaného, stíženého nezaslouženým neštěstím. Dobrý syn je zašlápnut jako hmyz, nebohý otec je znechucen a unaven vlastním zchátra-

lým lidstvím. V těchto dvou metamorfózách se zračí osudy dvou generací a dva dějinné okamžiky. Kafkova zkušenost s vlastním otcem vyostřila jeho představu otcovské tyranie a jejích důsledků: hromadný masakr synů vyslaných do první světové války otcí, starými mocnáři, králi a cary. Bruno Schulz, o devět let mladší než Kafka, byl svědkem zhroucení říší otců a sledoval vzestup Hitlera a Stalina jako synů. Otcové, v Schulzových povídkách ztělesnění starým císařem Františkem Josefem I. – „zahorklým lišákem“, proměněným ve voskovou figurku do vitríny –, se proto ještě nejeví v tak hrozivém světle. Stále náležejí ke generaci otce Jacoba, spícího kondora a muže Knihy, jak Schulz nazývá Starý zákon. S odchodem otců je scéna umetena pro nástup syna krokodýla a jeho kořisti, syna outsidersa.

ULICE KROKODÝLŮ

„Ulice krokodýlů“ skutečně existovala. Schulz takto přejmenoval hlavní ulici svého města po její proměně v nákupní středisko, na dnešní poměry skromné a diskrétní, ovšem v zásadě stejné: napané masově vyráběným brakem a pornografií a provozované „morální spodiinou“, jejíž cíl je jediný: konzumovat a přinutit konzumovat i ostatní. Za tímto účelem přidávají další a další návnady, vymyšlejší nové prodejní strategie a zákaznicky svádějí nejrůznější triky a fantastickými proměnami. Co začalo jako nákupní horečka, to na „Ulici krokodýlů“ (dle českého názvu ve *Skořicových krámech*) končí ve zmatku a nemravnosti:

„A tu se ukáže, že obchod s konfekcí byl jenom zástěrkou, za níž se skrýval antikvariát, sbírky velmi dvojmyslných knížek a soukromých tisků. Úslužný příručí otvírá další sklady, vyplněné až ke stropu knihami, rytinami a fotografiemi. Viněty a rytiny stokrát předstihují naše nejmělejší sny. Nikdy jsme netušili tak vysoký stupeň zkaženosti, takovou vynalézavost v bezuzdnosti.“

Tím však proměna nekončí. Antikvariát se proměňuje v jakousi peep show a prodavačky a chlapi se zhostili své role tím, že zákazníkům předvádějí figury a pozice z rytin na obálkách. Následně se prodavačky k zákazníkům obrátily zády a „stavěly se do arogantních kontrapozic, přešlapovaly z nohy na nohu, koketně si pohrávaly se střešičky a nechaly si po stíhlém těle přebíhat odshora dolů hadí hru údů, útočice tak pod

rouškou nedbalé nezodpovědnosti na rozníceného diváka, kterého ignorovaly. Tak vypočítavě couvaly a ustupovaly dovnitř a pozvolna otevíraly pole návštěvníkově aktivitě.“

V „Ulici krokodýlů“ již funguje moderní reklama, která zákazníkům podstrkuje blouznivé vynálezy a sexuální podněty, využívá infantilní choutky i nenasytost dospělých a vtaňuje lidi do umělé nové reality „tenké jako papír“ a stejně svůdné jako „látka přehozená přes pravý smysl věci“. Ulice krokodýlů nás „niveleziací hranic a hierarchie“ osvobozuje od všech závazků a vši slušnosti a navrácí nás do prvotního „plytkého bahna nediferencovanosti, snadné intimity a špinavé promiskuity“, do ráje a líhniště „krokodýlů“.

Kafka ve své povídce *V kárném táboře* popisuje moderní monstrum: provozovatele vyhlazovacího tábora natolik slepě zamilovaného do smrtícího stroje, který osobně obsluhuje, že se jím raději

Bruno Schulz: ilustrace k *Sanatoriu na věčnosti*.

nechá zničit, než aby se jej vzdal. Schulzovo *Sanatorium na věčnosti*, s postavou otce odloženého sem na dožití, zase řídí zbožštělý byrokrat Dr. Gotard (z německého „Gott“, Bůh), předchůdce Beckettova Godota.

ČERNÝ ČTVRTEK

V Drohobyči měl každý gestapák svého Žida, řekl mi loni Alfred Schreyer, hudebník a žák Bruna Schulze. Je posledním žijícím Židem z města, jehož obyvatelstvo bylo v červnu 1941, když na Halič, po Hitlerově invazi do Polska v září 1939 anektovanou Stalinem, vtrhli nacisté, ze čtyřiceti procent židovské. Žid přežíval, pokračoval Schreyer, dokud jej bylo možné nějak využít. Jeden otročil jako zubař, jiný jako krejčí. Jakmile byly zuby opravené nebo oblek ušitý, majitel,

který se svým otrokem ještě u snídaně přívětivě klábosil, vytáhnul pistoli a před obědem s ním skoncoval. Stejně dopadl i Bruno Schulz. Toho vlastnil Felix Landau, důstojník SS původem z Vídně, náležitě pyšný na skutečnost, že zdi dětského pokoje jeho ratolestí vymaloval půvabnými pohádkovými výjevy skutečný umělec. Landau shodou okolností zabil zubaře vlastněného „kolegou“ Karlem Guntherem. Aby si snad neměli co vyčítat, Gunther 19. listopadu 1942 šel a střelil Bruna Schulze do hlavy. Schreyer, tehdy dvanáctiletý, si toto datum zapamatoval jako „černý čtvrtek“. Mimořádně brutální vražedný hon na Židy rozpoutaný v onen den přežil jen díky tomu, že jej matka celý den držela v domě, hned za rohem od místa, kde byl zavražděn Bruno Schulz.

Bruno Schulz byl obdivován polskou literární avantgardou a vysoce ctěn levicovou inteligencí, včetně mého otce Karola Kuryluka, do jehož Lvovského kulturního časopisu *Signály* (1934–1939) Bruno Schulz přispíval. Můj otec během nacistické okupace pracoval pro odboj a podílel se na zachraňování Židů. Vyprávěl mi o pokusu zachránit Bruna Schulze a o přípravách jeho útěku z Drohobyče a následného ukrytí ve Lvově. Bruno Schulz v osudný černý čtvrtek již pravděpodobně měl k dispozici nezbytné „árijské papíry“ a bochník chleba.

Nacisté Drohobyč obsadili bez větší námahy. Žili si pohodlně v židovských domech a tyli z práce otroků. Mysleli si, že zde zůstanou věčně, a město proto nezničili. Vedle Tržního náměstí tak dodnes stojí i největší synagoga v Haliči, třebaže v dobách sovětského režimu proměněná v ruinu, a na Floriánské ulici č. 10 se nachází neokázalý dům, jako vystřižený z vídeňského předměstí, v němž až do německé okupace s rodinou své ovdovělé sestry žil Bruno Schulz.

Město Drohobyč, dnes součást Ukrajiny a znovu stejně snadno přístupné jako před druhou světovou válkou, je novou destinací na mapě evropské literatury. Na Mezinárodním festivalu Bruna Schulze se zde každé jaro setkávají jeho obdivovatelé a odborníci na jeho dílo z celého světa.

EWA KURLUKOVÁ

Text polské básničky, prozaičky maliřky, a historičky umění, žijící v USA a v Rakousku, z angličtiny přeložil Vít Mlejnek. B. Schulz citován v překladu Hany Jechové.

MIKVE A SYNAGOGA

Zastavení v Syrakusách a v Savoce ve východní Sicílii

Navštívit Sicílii na podzim, koncem října nebo během listopadu, není vůbec špatný nápad. Počasí, alespoň na pobřeží, je pro obyvatele střední Evropy víc než příjemné, většinou slunečné, teploty

Přístav v Syrakusách – Ortygii.

ve dne kolem dvaceti, v noci málokdy klesnou pod deset. A pokud zaprší, nebo se dokonce dostaví bouře, pak obojí netrvá dlouho a brzy už se dá zase sedět venku a pít kávu nebo i jiné nápoje. Na koupání už to ovšem není – ale kdo by se také pořádkem koupal.

Je to ideální čas na výlety všeho druhu, turistů je málo nebo a vyskytují v rozumném množství i v tak frekventovaných místech, jako jsou Syrakusy, Taormina nebo třeba Cefalu.

SYRAKUSY

Á propos Syrakusy. V posledním desetiletí se Ortygia, historické jádro už skoro tři tisíce let existujícího města, podstatně změnila. Zatímco do té doby byly restaurovány a dobře udržovány především hlavní památky, rozsáhlý labyrint ulic a uliček středověkého centra chátral. Mnohé domy nebyly obydleny, některé se nebezpečně nakláněly a nebyť provizorních zajištění, nejspíš by se zřítily docela.

To všechno se za těch osm let, před kterými jsem Syrakusy naposled navštívil, výrazně zlepšilo. Většina prázdných domů je opět obydlená, místo zčernalých omítek mají domy zářivě bílé fasády a je víc než příjemné se procházet spleť ulic a uliček a nechat na náhodě, kam vás zavedou. Všude jsou nějaké kostely a paláce, restaurace i bistra a kavárny a ať jde člověk, kudy chce, dřívě nebo později se před ním objeví moře. Protože Ortygia je ostrov, spojený s pevninou úzkou hrází a mostem a obkroužený krásnou přímořskou promenádou,

do které uličky vnitřního města nakonec vždycky vyústí.

Součástí vnitřního města je i Giudecca, čtvrť, kde až do vyhnaní v roce 1493 po mnoho staletí žili a prosperovali Židé. Na první pohled se ničím zvláštním od svého křesťanského okolí neliší, koneckonců se stala jeho součástí už před půl tisíciletím, ale – kromě atmosféry, kterou si návštěvník může třeba i trochu vsugerovat, se tu dodnes najdou památky, svědčící spolehlivě o dlouholeté existenci meschity, jak se také židovská čtvrť nazývala. Nejvýznamnější (a také nejkrásnější) z nich je mikve, rituální lázeň, teprve nedávno zpřístupněná veřejnosti.

GIUDECCA

Najít ji není tak těžké, ale na náhodu tu už spoléhat nedoporučujeme. Je třeba se trochu orientovat, případně se zeptat a zkrátka se dostat do via Alagona, ve

Mikve v Syrakusách je stará jeden a půl tisíciletí. Foto archiv.

kteří se v domě číslo 52 zmíněná mikve nachází. Příběh jejího objevení a zpřístupnění je zajímavý a souvisí s celkovou obnovou a oživením starého městského jádra.

V roce 1986 koupila Amalia Daniele di Bagni v prostoru bývalé židovské čtvrti rozlehlý a značně zchátralý palác Casa Bianca s cílem zařídit v něm hotel a restauraci. Když se řadu let trávající stavební práce blížily ke konci a Residenza Alla Giudecca byla před otevřením, chtěla paní Daniele ještě ověřit, kam vedlo původně okno, jehož zadděný oblouk byl zřetelný na zdi ve dvoře. Nechala vybourat prostor pod ním a ukázalo se, že se nejedná o okno, ale o branku, vedoucí do malého prostoru s křížovou klenbou, zaplněného sutí a bahnem. Po vyklizení místnosti se ob-

jevil začátek schodiště, vedoucího kamasi do podzemí. To už bylo zřejmé, že tu jde o něco významného, a tak vyklízecí práce pokračovaly dál. Než se dělníci dostali na poslední z 58 schodů, vytesaných do skály, museli ze schodišťové šachty odstranit a vynést materiál, který naplnil 156 nákladních aut. Teprve potom se v hloubce osmnácti metrů dostali do vlastního podzemního prostoru, čtvercové místnosti zhruba pět krát pět metrů se čtyřmi mohutnými sloupy čtvercového půdorysu, podpírajícími dokonale provedenou křížovou klenbu.

I tady bylo nutné odstranit spoustu materiálu, kterým byl prostor zřejmě úmyslně zasypán, a také odčerpat velké množství vody. Teprve potom se ukázalo to hlavní: v podlaze byly do skály vytesány tři nádrže jeden a půl metru hluboké a rozmístěné tak, že spolu svírají úhel 90 stupňů jako jakýsi trojlístek. Vstup do každé z nich umožňují vytesané schody. Po obou stranách sálu jsou vyraženy dvě krátké chodby, které vedou každá k jedné oddělené nádrži stejných rozměrů a také opatřené vstupními schody.

MIKVE

Rabinské i vědecké autority potvrdily nad všechnu pochybnost, že se zde jedná o mikve, židovskou rituální lázeň, která odpovídá kritériím, stanoveným v Talmudu a dodnes závazným pro jejich provoz. Dokládá to také systém, kterým byla pro lázeň získávána předepsaná čistá sladká voda. S velkou pravděpodobností se jednalo o stejný zdroj vody, jaký zásoboval nedaleký a v celém antickém světě proslulý pramen Aretuza.

V datování jejího vzniku ještě úplně jasno není. Většina badatelů se ale při-

Jevišťe řeckého divadla v Taormině s Etnou v pozadí.

klání k hypotéze, že byla zbudována v byzantské éře (6. nebo 7. století). Jisté je, že je to jedna z nestarších rituálních lázní, které v Evropě známe. Předpokládá se, že krátce před odchodem Židů

byla na konci 15. století mikve zasypaná a zazděna, aby nebyla užívána k jiným účelům a tím znesvěcena.

Svou historií i podobou patří syrakuská mikve k tomu nejcennějšímu a nejzajímá-

Isole dei Ciclopi, ostrovy Kyklopů.

vějšímu, co můžeme v Itálii v kontextu židovských památek vidět. Se svou zvláštní kompozicí vodních nádrží, která nemá obdobu, a s dokonale vyváženým prostorem připomíná klenot, ukrytý ve skále hluboko pod úrovní ulic a domů. Klid a průzračná rovnováha, které v ní panují, vypovídají o jejím určení a smyslu a každý, kdo tam měl příležitost nějaký čas strávit, si alespoň částku toho klidu a rovnováhy může vzít s sebou na další cestu.

ETNA

Od Syrakus směrem na sever po pobřeží Jónského moře není krajina nijak zvlášť zajímavá – to se ale rázem změní, jakmile projedeme Katánii a pokračujeme, stále po pobřeží, na Messinu. Tato oblast, a vlastně přinejmenším celá severovýchodní část ostrova patří především Etně, obrovské majestátní hoře, která vystupuje z moře a vznáší se přes 3000 metrů vysoko nad svou základnou, která má v obvodu 210 kilometrů a zaujímá plochu 1750 kilometrů čtverečních. Patří mezi neaktivnější sopky na světě a svými často ničujícími erupcemi a proudy lávy se podílela na modelování pobřeží a krajiny, která je neuvěřitelně dramatická a krásná.

Kyklopové, jednoocí obři, kteří na jejich svazích žili v jeskyních, se také snažili. Nedaleko od Katánie, u městečka Acì Trezza, jsou v moři rozsety malé skalnaté ostrůvky nazvané Isole dei Ciclopi, ostrovy Kyklopů. Jsou to balvany, které z úbočí Etny vyrval oslepený kyklop Polyfemos a vrhal je do moře ve snaze potopit loď prchajícího Odyssea. V Taormině, městečku několik desítek kilometrů výše na sever, zase Etna fun-

guje jako kulisa ve zdejším proslulém Teatro greco ze 3. století př. n. l. To je postaveno tak, aby se nepříliš vzdálená dýmající hora rýsovala za jevištěm jako pozadí, a pokud ji zrovna nezahalují obvyklá mračna, je to scénicky dokonalé.

SAVOCA

Odtud je to už jen pár kilometrů do malého městečka nebo možná velké vesnice Savoca, místa, kde se dá strávit celý den a je pořád na co a kam se dívat. Když v Santa Teresa di Riva opustíme dálnici a začneme stoupat po úzké silnici do hor, pocit, že jedeme kolmo vzhůru, není příliš vzdálený od reality. Takové stoupání je i na Sicílii ojedinělé. Naštěstí je to jen pět kilometrů, a tak se brzy můžeme posadit na náměstí či spíše na terase nad propastí a u kávy se pomalu vzpamatovávat a rozhlédnout se. Hluboko dole se na konci strmých údolí objevuje moře, na skalnatých svazích nad náměstím domy, kostely, opevnění,

Savoca, pohled směrem k Jónskému moři.

hrad, kaple a paláce, schodiště a kláštery, brány a branky, kamenné terasy, malé zdi ohrazené zahrady, olivy, fíkovníky i opuncie – Savoca.

Podzimní provedení (v sicilském slova smyslu) městečku neuvěřitelně svědčí. Těžko říci, zda je příjemnější sedět na terase se skleničkou vína z úpatí všudypřítomné Etny a z místní révy Carricante, nebo se pomalu procházet po okružní, z kopce do kopce vedoucí stezce a s každou malou změnou výšky zjistit, že pohledů do širokého okolí i na kostely a domy městečka je vlastně nekonečný počet. Že se nic neopakuje, jenom se stále mění tak jako výjevy v kaleidoskopu, když jím pomalu otáčíme.

Zastavíme ho až v okamžiku, kdy se, těsně pod kostelem San Michele, ocitneme u menší stavby bez střechy a uvnitř zarostlé křovím, kterou je – bývalá syna-

goga. Neboť v Savoce byla ve středověku židovská obec a ne ledajaká. Na počátku 15. století tu žilo okolo padesáti židovských rodin a počet členů zdejší obce se blížil třem stům. A právě blízkost kostela se stala synagoze osudná: Na základě stížnosti, že Židé při svých bohoslužbách modlí, zejména v sobotu, tak hlasitě, až to narušuje bohoslužby křesťanské, rozhodl místokrál Sicílie Lope III. v roce 1470, že se synagoga Židům zabavuje a náhradní bude postavena někde jinde. Zda k tomu došlo a případně kde, se neví; ostatně za 23 let museli všichni Židé, a tedy i ti savočtí, Sicílii opustit. Zkonfiskovaná synagoga byla prodána křesťanskému zájemci, který ji upravil na obytný dům. Poté byla v průběhu času používána k různým účelům, až nakonec, zchátralá a opuštěná, byla ponechána svému osudu.

Přesto se až do současnosti dochovalo obvodové zdivo, pozoruhodné okno z pískovce na východní straně a byl zde také objeven kámen s vytesanou Davidovou hvězdou. V roce 2015 rozhodl památkový úřad v Messině, že pozůstatky synagogy budou zajištěny a restaurovány. Zatím to moc vidět není, ale všechno chce svůj čas, jak na Sicílii, tak i jinde. Vrchní rabín ze Syrakus prof. Stefano Di Mauro bývalou synagogu navštívil v roce 2014, zatroubil na šofar, a tak se něco stát musí.

Jinak, ale to už není příliš důležité, se v Savoce nachází rovněž bar Vitelli, ve kterém F. F. Coppola natočil zásnuby mladého dona Corleona s jeho sicilskou nevěstou pro svůj nejznámější film *Kmotr*. Z této skutečnosti bar žije a dobře prosperuje, stejně jako mnozí místní výrobci a prodávající upomínkových

Bývalá synagoga v Savoce – jižní strana.

předmětů. Bar sám není špatný, ze zvědavosti si tam většina návštěvníků skleničku dá, ale například terasa nedalekého hotelu La Pineta... A také některé další.

Text a foto Jiří DANÍČEK

NIEKOĽKO FAKTOV K (NE)ČINNOSTI CLAIMS CONFERENCE NA SLOVENSKU

V októbrom čísle *Roš chodeš* bol publikovaný článok Tomáša Krausa pojednávajúci o výročnom zasadnutí Claims Conference (CC) v New Yorku. Článok sa venuje aj jednému z „najpálčivejších“ bodov zasadnutia – situácii na Slovensku.

Nová situácia spôsobila problémy slovenským poberateľom odškodnenia – osobám, ktoré prežili holokaust. Je pochopiteľné, že dočasné zastavenie financovania zo strany CC vzbudilo značný záujem židovskej verejnosti na Slovensku a žiaľ, stalo sa aj zdrojom viacerých, neraz účelovo šírených dezinterpretácií. Preto uvádzame nasledujúce fakty ohľadne spolupráce medzi Claims Conference a ÚZ ŽNO.

Claims Conference poskytovala prostredníctvom ÚZ ŽNO svojim klientom Slovensku dve základné služby:

1. Úhradu liekov a zdravotných pomôcok. Túto službu zabezpečovala samostatná právnická osoba Sociálny servis ÚZ ŽNO. Financovanie Sociálneho servisu prebiehalo prostredníctvom peňazí vypožičaných od ÚZ ŽNO. Sociálny servis pohľadávky klientov (preživších) spracoval podľa pokynov a pravidiel CC a posielal ich priamo na osobné účty klientov. CC spätne refundoval vyplatené pohľadávky. Všetky údaje o platbách boli nahrávané do systému Claims Conference, ktorý mal úplný prehľad o každom poslanom eure. Za 4. kvartál 2016 Sociálny servis doteraz nedostal zaplatené. Vo februári 2017 oznámil CC, že bude hradit' lieky a zdravotné pomôcky priamo na účty klientov prostredníctvom svojej kancelárie vo Viedni. Doteraz sa tak nestalo. V ďalších mesiacoch navštevovali pracovníci najatej agentúry z Maďarska jednotlivých klientov na Slovensku a hovorili im, že preberú túto činnosť (úhradu liekov a zdravotníckych pomôcok). Ani v tomto prípade sa tak nestalo. Claims Conference má všetky podklady na túto činnosť a nie je žiadny dôvod, aby na účet, kde posielala preživším rentu, neposlala aj úhrady za lieky a zdravotné pomôcky.

2. Home care. Túto službu zabezpečovali jednotlivé ŽNO a Sociálny servis im preplácal náklady podľa pokynov Claims Conference. Tak ako pri liekoch a zdravotných pomôckach, aj v prípade Home Care neboli uhradené náklady za 4. kvartál 2016. Činnosť Sociálneho servisu bola kontrolovaná na štvrtročnej báze auditorskou organizáciou, ktorú vybral a schválil

CC. Do dnešného dňa nie je známa jediná nezrovnalosť tejto činnosti, ktorá bola kontrolovaná (auditovaná) až do 30. septembra 2016. Audítori následne požadovali vykonanie forézneho auditu, vrátane auditu celého majetku a všetkých činností jednotlivých ŽNO na Slovensku. Ako príklad uveďme ŽNO Prešov. Napriek tomu, že CC nemal nárok vykonať audit obce, doniesla predsedníčka obce priamo do New Yorku všetky dokumenty týkajúce sa Home care a zástupca CC osobne navštívil všetkých 24 preživších, ktorým ŽNO Prešov poskytovala starostlivosť. Všetci osobne potvrdili, že služby im boli poskytnuté. Ani túto krížovú kontrolu nepovažuje CC za dostatočnú a požaduje od prešovskej ŽNO ďalšie dokumenty, ktoré neexistujú, pretože ich nikdy nikto nepožadoval a ŽNO Prešov odmietla splniť požiadavku CC na ich antedatovanie.

Právny vzťah medzi CC a ÚZ ŽNO skončil 31. decembra 2016. Z pohľadu ÚZ ŽNO bola spolupráca s CC problematická. CC pravidelne meškalo s platbami a v najhoršom období dosiahol jeho kumulatívny dlh až 1,2 milióna dolárov. V tomto kritickom období nám finančne pomohla iná organizácia – Joint Distribution Committee (JDC). Okrem meškajúcich platieb nám spôsoboval problémy aj necitlivý prístup zamestnancov CC voči preživším v Prešove. Naše žiadosti o nápravu a intervencie smerom k vedeniu CC boli neúspešne.

Od 1. januára 2017 nie je žiaden právny vzťah medzi CC a ÚZ ŽNO. Tým však nezaniká povinnosť CC podporovať preživších a pomáhať im. Zároveň je evidentná snaha CC nájsť vinníka zodpovedného za skutočnosť, že od roku 2017 nie je CC alebo schopný, alebo ochotný poskytovať pomoc preživším. Povinnosti CC vyplývajúce z jej štatútu zatiaľ v obmedzenom rozsahu prevzali na seba jednotlivé ŽNO na Slovensku, ktoré však (pochopiteľne) neprebrali na seba starostlivosť o tých preživších, ktorí nie sú členmi ŽNO.

Podľa nášho názoru zodpovednosť za vzniknú situáciu nesie CC, ktorý by mal urýchlene prikrôčiť k jej riešeniu. Zároveň považujeme za potrebné zdôrazniť, že nenesieme zodpovednosť za nečinnosť orgánov CC, ktorých rozhodnutia sú mimo našich možností.

IGOR RINTEL, PREDSEDA ÚZ ŽNO

KRÁTKO K VÝSLEDKOM REGIONÁLNYCH VOLIEB NA SLOVENSKU

24. novembra 2017 sa konali na Slovensku regionálne voľby. Ich výsledkom je voľba orgánov do Vyšších územných celkov (VÚC) a voľba ôsmich županov, ktorý stoja na čele VÚC. Výsledky volieb podľa snáh jednotného názoru všetkých komentátorov priniesli dve zásadné prekvapenia. Prvým je výrazná strata pozície najsilnejšej vládnej strany Smer sociálna demokracia, ktorá mala svojich nominantov na čele siedmych VÚC, po voľbách jej ostali len tri kreslá. Strana Smer a jej predseda, premiér Robert Fico, sa dosiaľ nevyrovnal s týmto neúspechom. Očakáva sa, že v krátkom čase dôjde v strane k personálnym zmenám, ktoré budú reakciou na výsledky volieb.

Druhým a často komentovaným výsledkom volieb je prepád extrémne pravicovej a otvorene fašistickej strany Kotleba – Ludová strana Naše Slovensko (ĽSNS) banskobystrického župana M. Kotlebu. ĽSNS sa pred voľbami netajila ambíciou presadiť sa do regionálnych orgánov vo všetkých VÚC. Pod hlavičkou ĽSNS kandidovalo 336 uchádzačov. Boli medzi nimi dobre známe mená neonacistov, ako napríklad Rastislav Rogel, šéf hudobnej skupiny Judenmord, ktorý opakovane stál pred súdom za obvinenia súvisiace s propagáciou nacizmu. ĽSNS postavila aj kandidátov na županov vo všetkých VÚC.

Najväčšiu pozornosť priťahovali banskobystrický župan Kotleba, ktorý sa pokúšal obhájiť svoju pozíciu v Banskej Bystrici a jeho zástupca Milan Uhrík, ktorý kandidoval na post župana v Nitre.

Výsledky volieb boli „pohromou“ pre ĽSNS. Kotleba neobhájil svoj post v Banskej Bystrici a jeho protivník, novozvolený župan Ján Lunter, ho výrazne predbehol a získal dvojnásobný počet voličských hlasov. Povolbný komentár M. Kotlebu sa obmedzil na vyjadrenie, že vo voľbách „vyhrali prívrženci amerického miliardára Sorosa“. Žiaden z kandidátov ĽSNS na kreslo župana sa nepresadil. Z celkového počtu 336 kandidátov získala ĽSNS len dve miesta v regionálnych parlamentoch, M. Kotleba sa stal poslancom v Banskej Bystrici a M. Uhrík v Nitre.

Pochopiteľne, neznamená to koniec ĽSNS, ktorá ostáva v parlamente so 14 poslancami. Môžeme však konštatovať, že vo voľbách 24. novembra 2017 Slovensko ukázalo svoju vľúdnejšiu tvár. **jf**

ROŠ CHODEŠ 2017 – REJSTŘÍK ČLÁNKŮ

Aktuální události (není-li uvedeno jinak, str. 3)

Česká výprava na 20. makabiádě (č. 8, str. 2; Zuzana Jančaříková); *Den židovských památek 2017* (č. 8; jd); *Evropa a Izrael 2017, mezinárodní konference v českém parlamentu* (č. 4; tk); *Krátko k výsledkom regionálnych volieb na Slovensku* (č. 12, str. 16; jf); *Lze odškodnit holokaust – výroční zasedání Claims Conference v New Yorku* (č. 9, str. 18, 20; č. 10, str. 3; tk); *Návrat – rychnovská Tóra se vrátila domů* (č. 6; jd); *Nadace Ronald S. Laudera oslavila třicáté výročí* (č. 12; Leo Pavlát); *Několko faktov k (ne)činnosti Claims Conference na Slovensku* (č. 12, str. 16; jf); *Nové svitky Tóry ve Staronové synagoze* (č. 4, str. 2; jd); *Odhalení památníku šoa v Jindřichově Hradci* (č. 7, str. 26; Marta Leblová); *Óda na Českou republiku – Americký židovský výbor otevřel kancelář pro střední Evropu* (č. 4; tk); *Proč potřebujeme definici antisemitismu* (č. 3; tk); *Veřejné čtení jmen obětí holokaustu* (č. 4, str. 18; Tereza Štěpková, am); *V Trumpově éře, o globálním fóru AJC* (č. 7; tk); *Setkání World Jewish Congress v Dublinu* (č. 1; tk).

Autorské texty

Avineri, Shlomo – *Vracíme se domů. Před 120 lety se v Basileji konal První sionistický kongres* (úryvek z knihy) (č. 8, str. 8–10; překlad am); **Banga**, Radek – *Jmenuji se Radek Banga* (z projevu v Senátu) (č. 3, str. 19); **Bauer**, Jehuda – *Nebojujeme s muslimy, ale s radikály* (č. 11, str. 20; překlad am); **Daniček**, Jiří – *čtyři básně* (č. 6, str. 17); **Daniček**, Jiří – *Slonimova třída* (báseň) (č. 2, str. 13); **Forsyth**, Frederick – *Vypravěč* (úryvek z knihy; poznámku o autorovi napsala am) (č. 3, str. 14–15, 18); **Halevi**, Josi Klein – *Jako ve snu* (úryvek z knihy) (č. 6, str. 10–12; přeložila a poznámku o autorovi napsala am); **Herrmannová**, Jana – *Nejcennější, co mám* (ukázka z knihy) (č. 4, str. 14–15); **Chabon**, Michael – *Víc než člověk* (č. 8, str. 16–17, 19; překlad Petr Onufer); **Karpatský**, Dušan – *z Listáře* (č. 3, str. 8–10); **Kuryluková**, Ewa – *Franz Kafka a Bruno Schulz* (č. 12, str. 12–13; překlad Vít Mlejnek); **Laquer**, Walter – *Dřívější světy* (úryvek ze vzpomínky) (č. 9, str. 15–17; překlad Petruška Šustrová, poznámku o autorovi napsal jd); **Lipstadvová**, Deborah – *Když se mlčí k antisemitismu zleva...* (č. 1, str. 20; překlad am); **Lipstadvová**, Deborah – *Měkké popírání* (č. 3, str. 11, překlad am); **Mareš**, Michal – *Lampa, rampa nebo pampa, Ze vzpomínek reportéra a válečného zločince* (č. 1, str. 12–14); **Nabokov**, Vladimír – *z Dopisů Věře* (č. 2, str. 14–15, překlad am); **Pivovarov**, Viktor – *Rybka na okně* (č. 10, str. 18–20, překlad Jana Rogoff); **Rabinovici**, Doron; **Sznajder**, Natan – *Herzl Reloaded* (úryvek z knihy) (č. 7, str.

12–14; přeložila vt); **Rosten**, Leo – *Pan Kaplan a houby* (na památku překladatele Antonína Přídala; poznámku o něm psala am) (č. 5, str. 18–19); **Rubištejn**, Lev – *Otázky literatury* (č. 11, str. 12–13; verše přeložila Alena Machoninová); **Sidon**, Karol – *dopis vrchního zemského rabína k Novému roku 5778* (č. 9, str. 3, 14); **Slonim**, Dimitrij – *Židé z Blatné* (úryvek z knihy) (č. 2, str. 16–17); **Stein**, Jiří: *...a chytil smrtihlava*, básně (č. 1, str. 15; poznámku o autorovi napsal Vratislav Färber); **Tauber**, Heinz Jakob – *Poslední pouť mistra Roberta Guttmanna* (č. 4, str. 8–10, poznámku o rg napsal jd); **Wernisch**, Ivan – *Stíny*, k jedné fotografii z konce 20. let (k 130. výročí narození Moritze Müllera) (č. 2, str. 11).

Izrael: komentář Zbyňka Petráčka (strana 21)

Co by říkal Herzl? (č. 10); *Jak nahradit déšť* (č. 11); *Obamaův dárek* (č. 2); *Pojítka k zemi i světu* (č. 12); *Rok ožijící minulosti* (č. 1); *Šest dnů po 50 letech* (č. 6); *Týden apartheidu* (č. 4); *USA a „židovští“ prezidenti* (č. 3); *Útok na nový způsob* (č. 8); *V oceánu nálepek* (č. 9); *V roli vývozce energie* (č. 5); *Válka o historii* (č. 7).

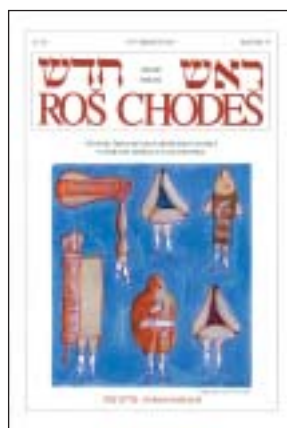
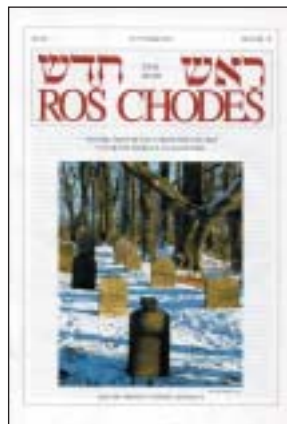
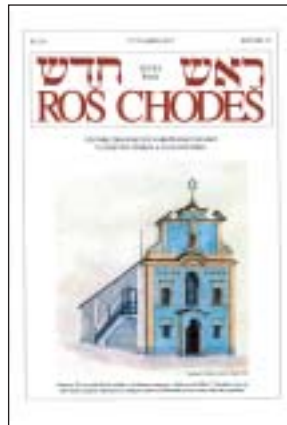
Izrael: ostatní články

Castro a Palestinci – kubánsko-izraelské vztahy a jejich proměny v čase (č. 2, str. 18; Steve Nadjar, z francouzštiny přeložil jd); *Cesta do pouště* – o putování Negevem na horu Ramon (č. 5, str. 12–13, 15; am); *Hlavní je hebrejščina (a počítače)* – jak se učí ortodoxní mládež či arabské kadeřnice (č. 2, str. 8–9; am); *Izrael jako vnitrozemí* – co se píše v palestinských učebnicích (č. 2, str. 20; am); *Muzeum Nachuma Gutmana v Tel Avivu* (č. 8, str. 12; am); *Poslanecká sněmovna ČR odsoudila rezoluci UNESCO proti Izraeli* (č. 6, str. 2; jd); *Proti reforme* – Palestinci protestují proti reforme obsahu učebnic (č. 9, str. 20; překlad jf); *Příběh z Haify* – o statečné ženě, která vzdorovala plamenům (č. 1, str. 17; am); *Židovská média 2016 – o konferenci židovských médií v Jeruzalémě* (č. 1, str. 8–9, 11; am).

Judaismus

Komentáře k Tóře od vrchního zemského rabína Efraima K. Sidona (str. 4)

Bilámova oslice (č. 7); *Bud' prostý* (paršat Šoftim) (č. 8); *Bůh versus faraon* (č. 2); *Dnes navěky* (k sidře Nicavim) (č. 9); *Dvaadvacet hlásek svatyně* (č. 3); *Hospodínova bázeň* (sidra Berešit) (č. 10); *Jehuda a Josef* (č. 1); *Jiný oheň* (paršat Šmini) (č. 4); *Josefovy sny* (č. 12); *Kdo se směje naposlled* (k sidře Toldot) (č. 11); *Korach* (č. 6); *Žádoucí vina* (k sidře Bechukotaj) (č. 5).

Komentář kantora Bryana Wooda (bw) či rabína Jonathana Sackse (js) (str. 5)

Co rozesměje Boha (k sidře Balak) (č. 7; js); *Jak zní ticho* (k sidře Bemidbar) (č. 5; js); *Náboženství naslouchání* (k sidře Ekev) (č. 8; js); *Největší zázrak* (k sidře Vajera) (č. 11; js); *O nepředvídaní budoucnosti* (k sidře Vajechi) (č. 1, js); *O trpělivém čekání* (k sidře Mikec) (č. 12; js); *Osmý den* (k sidře Tazria) (č. 4, js); *Proč tam není mezuzá?* (č. 10; bw); *Purim* (č. 3; bw); *Sedm týdnů útěchy* (č. 9; bw); *Zkouška charakteru* (k sidře Behaalotcha) (č. 6, js); *Židovské kořeny* (č. 2, bw).

Kalendárium

(není uvedeno jinak, str. 23;
rubriku připravují am a ra)

Adler, Friedrich, advokát, básník a novinář – 160 let od narození (č. 2); **Bar Kochba**, spolek vysokoškolských sionistických studentů – 80 let od zániku (č. 1); **Deutsch**, Karel Wolfgang, politolog – 25 let od úmrtí (č. 11); **Feigl**, Ernest (Arnošt), literát, žurnalista a herec – 130 let od narození (č. 6); **Firt**, Julius, nakladatel, publicista a politik – 120 let od narození (č. 11); **Fischl**, Viktor, spisovatel, básník a diplomat – 105 let od narození (č. 6); **Fleischmann**, Ivo, básník, překladatel a publicista – 20 let od narození (č. 7); **Flusser**, David, historik judaismu a znalec raného křesťanství – 100 let od narození (č. 9); **Frankl**, Paul, historik – 55 let od úmrtí (č. 1); **Fröhlich**, Walter, matematik – 115 let od narození a 75 let od úmrtí (č. 12, str. 19); **Goldstein**, Angelo – 70 let od úmrtí právníka a politika (č. 5); **Groag**, Jacques, architekt a návrhář nábytku – 125 let od narození (č. 2); **Heřman**, Jan, hebraista – 30 let od úmrtí (č. 1); **Grotte**, Alfred, architekt a historik umění – 145 let od narození (č. 12, str. 19); **Janowitz**, Franz, básník a esejista – 100 let od úmrtí (č. 11); **Jistebnický kancionál** – 145 let od doby, kdy ho našel Leopold Katz (č. 8); **Kolben**, Emil – elektrotechnik, průmyslník a vynálezce – 155 let od narození (č. 11); **Kopecký**, Miloš, herec – 95 let od narození (č. 8); **Korngold**, Erich Wolfgang – 120 let od narození skladatele (č. 5); **Lauderovy školy** – 20 let od založení (č. 9); **Lederer**, Josef, básník, literární kritik a historik – 100 let od narození (č. 10); **Mareš**, Ladislav, správce židovského hřbitova v Heřmanově Městci a znalec místní židovské historie – 10 let od úmrtí (č. 2); **Masaryk**, Tomáš Garrigue – 90 let od jeho cesty do Svaté země (č. 4); **Muneles**, Otto – 50 let od úmrtí judaisty a historika (č. 3); **Müller**, Moritz – malíř a galerista – 130 let od narození (č. 2); **Muzeum Šimona Adlera** v Dobré Vodě u Hartmanic – 20 let od založení (č. 7); **Poláček**, Karel – 125 let od narození spisovatele (č. 3); **Redlich**, Karl, August, geolog – 75 let od úmrtí (č. 12, str. 19); **Róna**, Jaroslav – 60 let od narození sochaře, malíře a ilustrátora (č. 5); **Rothová**, Hana, hudební kritička, publicistka

a zakladatelka skupiny Mišpacha – 20 let od úmrtí (č. 6); **Schreiber**, Emanuel, rabín – 165 let od narození (č. 12); **Schulhoff**, Petr, režisér a scenárista – 95 let od narození (č. 7); **Sidon**, Karol, Efraim, rabín a spisovatel – 75 let od narození (č. 8); **Sonnescheinová**, Rosa – 170 let od narození novinářky a editorky (č. 3); **Tauber**, Heinz Jakob, lékař a spisovatel – 100 let od narození (č. 8); **Tigid**, Pavel, publicista, spisovatel a politik – 100 let od narození (č. 10); **Weiss**, Ernst, prozaik, dramatik a lékař – 135 let od narození (č. 8).

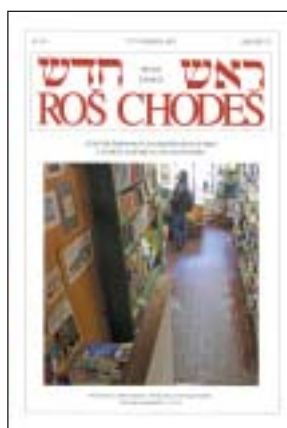
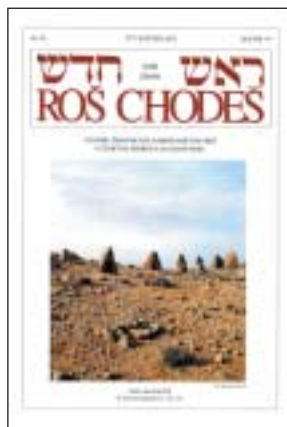
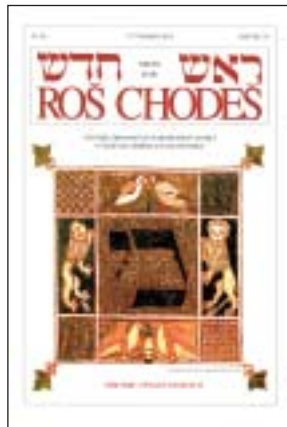
Knižní anotace

(není-li uvedeno jinak, str. 24)

Ariel, Jigal – *Příběh knihy Ester* (č. 5); **Avineri**, Shlomo – *Theodor Herzl a založení židovského státu* (č. 10); **Bondy**, Miloš – *Co odvál dým aneb Jak jsem přežil holokaust* (č. 9); **Cigan**, Chaim – *Outsider* (č. 9); **Čumba**, Ladislav – *Wittgensteinova kniha faktů* (č. 3); **Feigl**, Josef – *Kdo se vydal na cestu, má o čem vyprávět* (č. 6); **Finkelstein**, Israel – *Zapomenuté království* (č. 1); **Fischer**, Otakar a **Spire**, André – *„Ze srdce váš...“ 1922–1938* (vzájemná korespondence) (č. 2); **Fischl**, Viktor – *Hovory s Janem Masarykem* (č. 8); **Frischerová**, Helena – *Dny mého života. Vzpomínky na Gulag* (č. 12, str. 20); **Herrmannová**, Jana – *Rodné hnízdo* (č. 5); **Gavron**, Asaf – *Osada na pahorku* (č. 11); **Goldflam**, Arnošt – *3x Agátka Kulhánková* (č. 2); **Gruenbaum**, Michal – *Někde ještě svítí slunce* (č. 12, str. 20); **Jesenská**, Milena – *Křížovatky* (výbor z díla) (č. 3); **Judaica Bohemiae** č. 52 (č. 8; str. 25); **Kaufmannová**, Kat – *Superpozice* (č. 8); **Langerová**, Žo – *Žila jsem s oddaným komunistou: Československo můj osud 1934–1968* (č. 7); **Lustig**, Arnošt – *Krásně jsem si počítal* (č. 2); **Makarovová**, Jelena – *Fiedl* (č. 8); **Niedhammer**, Martina – *Jen pro peníze? Pražské židovské elity v 19. století – skupinová biografie* (č. 4); **Sacks**, Jonathan – *Důstojnost v rozdílnosti* (č. 5); **Sen x Skutočnost. Umenie & propaganda 1939–1945** (č. 8); **Siegel**, Seth M. – *Budiž voda* (č. 1); **Snyder**, Timothy – *Tyranie. 20 lekcí z 20. století* (č. 6); **Stach**, Reiner – *Kafka – rané roky, 1883–1911* (č. 11); **Šašek**, Miroslav – *To je Izrael* (č. 11); **Tichý**, František – *Transport na věčnost* (č. 7); **Vlček**, Jan – *Láska a věda/Paměti* (č. 1); **Weiniger**, Ruth J. – *Eliášovy příběhy na zemi, nebi a na moři* (č. 3).

Osobnosti

Atlasz, Mikuláš – lázeňský lékař (č. 10, str. 23; vt); **Borák**, Mečislav – nekrolog historika (č. 4, str. 20; tk); **Borák**, Mečislav – vzpomínka na historika (č. 10, str. 13; Jan Machonin); **Bullaty**, Sonja – osud a práce fotografky a žačky Josefa Sudka (č. 3, str. 12–13; Jan Mičoch); **Efrat**, Michal – nekrolog malířky a ilustrátorky (č. 9, str. 23; jd); **Erben**, Petr – nekrolog sionisty a pedagoga v terezínském ghettu

(č. 5, str. 23; red); **Feuerlichtová**, Serena – nekrolog manželky vrchního kantora (č. 1, str. 23; jd); **Gaertnerová**, Melanie – o pisatelce dopisu Karlu Čapkovi (č. 7, str. 17; Milan Palák); **Herrmanová**, Eva – nekrolog ředitelky opery ND (č. 3, str. 26); **Jelínek**, Ješajahu Andrej – nekrolog historika (č. 4, str. 20; jf); **Karpatský**, Dušan – nekrolog překladatele a spisovatele (č. 3, str. 10; Miloš Doležal); **Kohn**, Pavel – nekrolog redaktora, překladatele, básníka a dramaturga (č. 8, str. 11; Karel Hvizďala); **Kolisich**, Ignác – o osudoch šachistu a bankára (č. 4, str. 16–17, 18; Tomáš Stern); **Krekulová**, Alena – nekrolog mikrobioložky a editorky (č. 6, str. 23; K. E. Sidon); **Ornest**, Jiří – nekrolog herce, režiséra a překladatele (č. 5, str. 10; Karel Hvizďala); **Polak**, Jakob Eduard – o lékaři a cestovateli (č. 6, str. 18–20; David Venclík); **Rubinger**, David – nekrolog fotografa (č. 4, str. 23; am); **Růžičková**, Zuzana – nekrolog (č. 11, str. 18; tk); **Slonim**, Dimitrij – nekrolog vědce a spisovatele (č. 2, str. 13; jd); **Smetana**, Jiří – nekrolog hudebníka a hudebního producenta (č. 2, str. 23; vt).

Publicistika

Balfourova deklaráce – 100 let (č. 11, str. 3, 8–10; č. 12, str. 10–11; text Martina Kramera přeložila am); *Cihla ze Siřemi* (č. 11, str. 10; Josef Kroutvor); *Česko-německá deklaráce a Židé – k 20. výročí deklaráce* (č. 2, str. 19; jd); *Gaucherova nemoc* (č. 7, str. 26; Petr Balajka); *Irán a Židia* – historie a současnost iránských Židů (č. 3, str. 20; jf); *Nabrat dech* – stopy Franze Kafky v Siřemi a nová Galerie Kafka (č. 10, str. 8–10; am); *Nejpestřejší komunita* – anketa k 20. výročí založení Laudarových škol (č. 9, str. 8–9); *Nové vize výuky holokaustu na zasedání IHRA* (č. 8, str. 20; Zuzana Pavlovská); *Předměty jako svědci* – o osvětivském objektu na Bienále architektury v Benátkách (č. 2, str. 10–11; am); *Sociální sítě v činnosti ŽMP* (č. 7, str. 20; Jiří Tejkal); *Století Pavla Tigrida v Semilech* (č. 12, str. 19; am); *Stretnutie 2017* – o setkání slovenských Židů válečné a poválečné generace (č. 10, str. 14–15; vt); *Svět včerejška a kabala* – zahájení pražské koncertní sezony (č. 11, str. 18; tk); *Synagoga ve Starých Splavech* – o židovských návštěvnících slavného letoviska (č. 6, str. 14–15, 20; tk); *Šabat v Habeši* – jak se z falašmurů stala Beta Jisrael (č. 11, str. 14–15; text Sabine Roitmanové přeložil jd); *Španělští hrdinové. Ocenění činnosti 18 diplomatů v temnotě šoa* (č. 1, str. 16–17; Jiří Kasl); *Ta normalizace* – vzpomínka na pražskou obec v sedmdesátých a osmdesátých letech (č. 5; jd); *U Winternitzů* – Loosova vila v Košířích se otevřela veřejnosti (č. 10, str. 16–17; am); *Vzpomínka na Romana Jakobsona* (č. 5, str. 10; Mariana Marková); *Židé v Nisku* – o projektu Čechoslováci v gulagu (č. 10, str. 12–13; Adam Hradílek, Jan Dvořák); *Židov-*

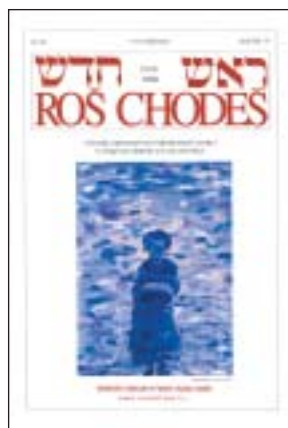
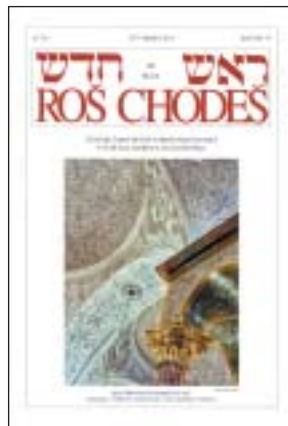
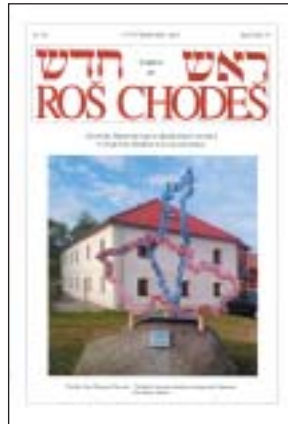
ské muzeum v Praze a projekt Evropská infrastruktura pro výzkum holokaustu (č. 1, str. 10; Magdalena Sedlická).

Recenze knih

Burgetová, Markéta: *Vysvobod' mě, abych nebyl vinen... Etika v izraelské armádě* (č. 1, str. 18–19; Terezie Dubinová); **Castel-Bloomová**, Orly – *Textil* (č. 11, str. 16; hu); *Cizí i blízcí. Židé a kultura v českých zemích ve 20. století*. Ed. Jiří Holý (č. 7, str. 10; jd); *Hebrejsko-český, česko-hebrejský praktický slovník* (č. 6, str. 8–9; Magdalena Křížová); **Makarovová**, Jelena: *Friedl* (č. 9, str. 19; am); **Niedhammer**, Martina – *Jen pro peníze? Pražské židovské elity v 19. století – skupinová biografie* (č. 5, str. 14–15; Kateřina Čapková); *Reimagined – Židovské umění Marka Podwala* (č. 9, str. 12–13; Arno Pařík); **Roth**, Philip: *Žít jako muž. Román o manželství* (č. 6, str. 16; hu); **Toman**, Jindřich: *Příběh jednoho moderního projektu. Pražský lingvistický kroužek 1926–1948* (č. 4, str. 11, 19; am).

Recenze filmů, divadelních představení a výstav

Alfred Neumann v Dejvicích – k výstavě o slavném architektovi v pražské Národní technické knihovně (č. 9, str. 11; jd); *Bulharská rapsodie*, o bulharsko-izraelském filmu (č. 3, str. 16; hu); *Čtyři desetiletí olomoucké synagogy* – o výstavě v Arcidiecézním muzeu v Olomouci (č. 11, str. 11; jd); *Dědečku, viděl jsi Boha* – k výstavě Viktora Pivovarovy v Galerii Klenová u Klatov (č. 5, str. 9; jd); *Dynastie. Lehman Brothers* – o inscenaci v Divadle Husa na provázku (č. 7, str. 15; Josef Mlejnek); Jubilejní výstava Jaroslava Róny v Domě U Kamenného zvonu (č. 10, str. 15; am); *Michel Fingesten v Madridu* – info o výstavě (č. 2, str. 9; Arno Pařík, Jiří Kasl); *Mladý devadesátník* – dokument o rabínu Willim Wolffovi (č. 3, str. 17; vt); *O vládnoucí nenormalitě po roce 1968* – k výstavě *Labyrintem normalizace* v Galerii Roberta Guttmanna v Praze (č. 5, str. 8–9; Karel Hvizďala); *Paměť jistebnických domů* – o výstavě *Oživená minulost – historie jistebnických domů a příběhy jejich obyvatel* (č. 8, str. 18–19; am); *Penguin Books versus D. Irving* – o filmu *Popírání holokaustu* (č. 5, str. 17; am); *Santini a klezmer* – výstava o židovských památkách severního Plzeňska (č. 10, str. 11; jd); *Periferie* – drama Františka Langera v Divadle na Vinohradech (č. 11, str. 17; am); *Sonja Bullaty & Josef Sudek*, výstava v Galerii Josefa Sudka (č. 3, str. 13; am); *Schoenberg a Radok*, o dvou premiérách v ND v Brně (č. 1, str. 11; Jan Placák); *Tlama, jarmark a jiné ikony* – k výstavě obrazů Gerharda Richtera v Národní galerii (č. 7, str. 11; Jan Placák); *V hlavě Jizhara Cohena* – o výstavě v telavivském Muzeu Nachuma Gutmana (č. 8, str. 12–13; am); *Vidět Izrael* – o výstavě na farmě Slunečná (č. 8, str. 14–15; jd); *Vzpomínka na mládí* – o výstavě fotografií *Havel* (č. 3, str. 23; jd).

Rozhovory**(není-li uvedeno jinak, str. 6–7)**

Bittonová, Yifat – s izraelskou právníčkou a feministkou (č. 1; hu); **Bondy**, Ruth – s izraelskou spisovatelkou, novinářkou a překladatelkou (č. 12, 6–7, 11; am; poznámku k úmrtí RB napsala am); **David**, Jono – s britským fotografem o archivu Jewish Photo Library (č. 8; am); **Karas**, Petr – s ředitelem Lauderových škol k 20. výročí školy (č. 9, str. 6–7, 10; am); **Krajíček**, Martin; **Nejdlová**, Romana – s antikváři v Široké ulici (č. 6, str. 6–7, 13; am); **Marom**, Hugo – s pilotem, projektantem a Wintonovým dítětem (č. 2, str. 6–7, 12; am); **Meron**, Daniel – s novým izraelským velvyslancem v ČR (č. 5; am); **Mochalova**, Viktorie – s ředitelkou moskevského centra Sefer (č. 5, str. 20; am); **Nini**, Achinoam – s izraelskou zpěvačkou (č. 3, str. 19; hu); **Orlev**, Uri – s izraelským spisovatelem (č. 7, str. 18–19; hu); **Pivovarov**, Viktor – s malířem o jeho kolegovi E. Steinbergovi (č. 4, str. 12–13, 19; am, jd); **Polakovič**, Daniel – s historikem a judaistou o dokumentaci židovských hřbitovů (č. 7; jd); **Příbyl**, Lukáš – s odcházejícím ředitelem Českého centra v Tel Avivu (č. 12, str. 9; am); **Rajniš**, Martin – s architektem o stavbě Jeruzalémské věže (č. 12, str. 8; Pavlína Schultz); **Rubínštejn**, Lev – s básníkem a esejistou (č. 11; Jan Machonin); **Sidon**, Karol – rozhovor o Chartě 77 (č. 2, str. 3 a 19; am); **Steinová**, Iva – s památkářkou o dokumentaci židovských hřbitovů (č. 3; am); **Toman**, Jindřich – s lingvistou a spisovatelem (č. 4; am); **Urbánek**, Zdeněk – s překladatelem a prozaikem a Spravedlivým mezi národy (č. 10; am; vzpomínku na ZU napsal jd).

Výběr z českého tisku**(není-li uvedeno jinak, str. 22; rubriku připravuje jd)**

Giro v Jeruzalémě... a další události (č. 10); *Golem v Paříži...* (č. 6); *Hloupější než Židé...* (č. 7); *Jednou se najde...* (č. 11); *Kafka brzy zmizí...* (č. 12, str. 18); *Lev a beránek...* (č. 3); *Naše schizofrenie...* (č. 9); *Nevděk na Letné* (č. 4)...; *Spolehlivý Tichý...* (č. 5); *Vylétá ptáček...* (č. 1); *Za hranou...* (č. 2); *Žertovná poznámka...* (č. 8).

Zprávy ze světa**(není-li uvedeno jinak, str. 28; rubriku připravuje am)**

č. 1: Definice antisemitismu; Izraelské radary; Birthright pro matky; Signacův Přístav se vrací; Židé mezi nejvzdělanějšími; Peillon: kandidát za levici; Místo Dylana Patti Smith;
 č. 2: Útoky na vojáky; Výzva 1500 rabínů; Zemřela Clare Hollingworthová; Do tří minut; Místo Essalamu El Melah; Muzeum šoa ve Guatemala;
 č. 3: Přírůstek do Národní izraelské knihovny; Duke podporuje Le Penovou; Slovník o 77 slovech; Výhrůžky

americkým židovským obcím; Zemřel Bedřich Utitz; Vězni ráje;

č. 4: Další rezoluce OSN proti Izraeli; Osmnáctiletý pachatel; Hagada plná humoru; Zákon proti BDS; Poštovní známka na paměť prvního transportu slovenských

Židů; Cena pro A. Merkelovou;

č. 5: Útok na studentku; Davidův prak; Británie nelituje Balfourovy deklaráce; Poslední Pesach ve švédské Umee; Vzácné nálezy u pašeráků; Kontroverzní Muzeum holokaustu v Budapešti; Kandidáti na Man Bookerovu cenu; Variace na Abbey Road;

č. 6: Oslavy padesátého výročí sjednocení Jeruzaléma; Místo oslav fotbal; Omezená blokáce na Facebooku; Cena za analýzu; Příběh D. Lieblové v Madridu; Cena pro Anishe Kapoora;

č. 7: Spor o Západní zeď pokračují; Zákon o předcházení genocidám; Sociální dávky pro rodiny teroristů; Přelomové rozhodnutí

ve sporu s El Al; Řád pro Franka Lowyho; Tolkienův židovský pravnuk;

č. 8: Francouzský prezident odsoudil antisemitismus; Teror v Izraeli; Zemřel Anton Borisovič Nosik; Radiohead v Tel Avivu;

č. 9: Nepokoje v Charlottesville; Zemřel nejstarší muž světa; Praha – Eilat přímá linka; Muzeum tajných Židů v Belmonte; Dobrovolníci na hřbitově ve Varšavě; Medvídek Paddington;

č. 10: Od Balfoura k brexitu, konference; Na pomoc Mexiku; Definice antisemitismu v Německu; Nismán: politická vražda; Přátelštější kampusy; Ostudní ultras;

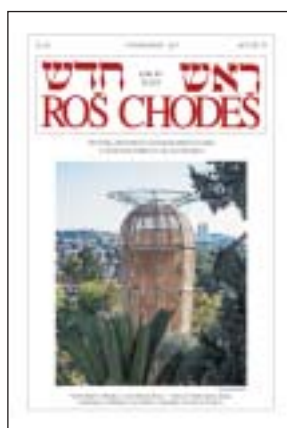
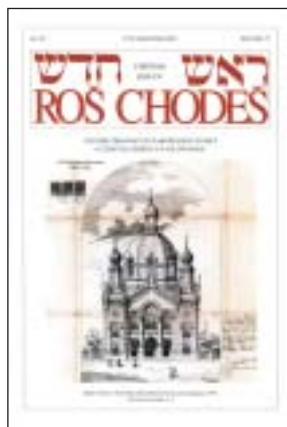
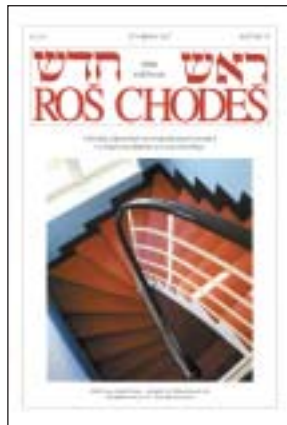
č. 11: UNESCO bez USA; *Deník Anny Frankové* na fotbalových stadionech; Rakousko: koalice se Svobodnými?; Muzeum Alberta Einsteina v Jeruzalémě; Výchovní trest; Přípomínka deportací z Berlína; YIVO hlásí nález;

č. 12: Kampaň proti G. Sorosovi; Polsko slavilo „čistotu krve“; Vangaitová na indexu; Nick Cave proti BDS; Prezident Rivlin ve Španělsku; Výstava *Osvětím: Ne tak dávno, ne tak daleko* (str. 24).

Židovské památky

Druhý nejstarší v Praze – o rekonstrukci na Starém židovském hřbitově na Žižkově (č. 3, str. 18; Pavel Veselý); *Hřbitov u Hřívčic* – záchrana rekonstrukce (č. 11, str. 19; jd); *Náhrobky nad mořem* – o židovském hřbitově ve Funchalu (č. 7, str. 16–17; vt); *Nejstarší ve Vídni* – o historii a rekonstrukci nejstaršího židovského hřbitova ve Vídni (č. 5, str. 16; am); *Stupava a jej židovské památky* (č. 7, str. 8–9, 19; Tomáš Stern); Syrakusy a Savoca – o mikve a synagoze na Sicílii (č. 12, str. 12–13; jd).

Zkratky jmen redaktorů a stálých spolupracovníků redakce: am: Alice Marxová, jd: Jiří Daniček; hu: Hana Ulmanová, vt: Věra Trnková, jf: Jaro Franek, ra: Radek Aubrecht, tk: Tomáš Kraus. (Připravila am)

IZRAEL: Pojítka k zemi i světu

Někdy může i banální scéna uvést zásadnější téma. Třeba když 7. listopadu turistickým letem z Bukurešti dorazila do Tel Avivu dvojice rumunských třicátníků Ioana Isacová a Mihai Georgesku. To působí banálně. Ale už na letišti ji po pasové kontrole čeká překvapení: vítací balonky, květiny, dokonce červený koberec a na jeho konci ministr pro turistiky Jariv Levin. Co se to děje?

Až pak se Isacová dozvídá, že je třímilionovou turistkou v Izraeli za rok 2017. Ale tím „vítací kultura“ nekončí: zvláštní limuzína, apartmá v hotelu, jako bonus cesta k Mrtvému moři, let vrtulníkem a v Jeruzalémě návštěva muzea v Davidově věži. Tam ale dvojice musí čekat na průvodce, jenž se poněkud opozdil... Ne, neopozdil. Role průvodce se přichází ujmout osobně premiér Netanjahu.

Takhle tu scénu popisuje Stuart Winer na webu The Times of Israel. Někomu to může připomenout 10. září 1964, když do Kolína nad Rýnem dorazil Portugalec Armando Rodrigues de Sá a dozvěděl se, že je miliontým gastarbeiterem, jenž přijel pracovat do Spolkové republiky. Dostal kytičku fialek, diplom, moped a zařadil se k ikonám hospodářského zázraku, jak se rozmachu tehdejšího západního Německa říkalo.

I rumunská dvojice teď slouží coby ikona novodobého zázraku izraelského. Končí sedmičkový rok, což pro Izrael znamená výročí prvního sionistického kongresu (1897), Balfourovy deklarace (1917), rezoluce OSN o rozdělení Palestiny (1947) i šestidenní války (1967). A na něj naváže osmičkový rok se 70. výročí obnovy židovské státnosti ve Svaté zemi a založení Státu Izrael. V každé z těch událostí spatřovali současníci jistou míru zázraku. Ale dnes se za větší zázrak pokládá ekonomický, technologický a vědecký rozmach Izraele. Ilustruje ho i příliv turistů. Třímiliontý byl zaznamenán již 7. listopadu, kdežto loni to nebyly tři miliony ani za celý rok.

Ale i v této racionalitě se hlásí o slovo historie. Museli si toho všimnout i Ioana a Mihai. Už podle toho, nač kladl průvodce Benjamin Netanjahu důraz při výkladu. Na to, že základy staré pevnos-

ti pod Davidovou věží lze sledovat až do éry druhého Chrámu v 1. století před Kristem. Jinými slovy, že Staré Město v Jeruzalémě je součástí židovské identity a historie. To nebyla úplně náhoda.

KDE JE PŘEKÁŽKA MÍRU

Náhoda to nebyla už proto, že právě v listopadu se připomínalo 100. výročí Balfourovy deklarace. Kratičký dokument s příslibem židovské domoviny ve Svaté zemi od britské vlády vyvolává dodnes emoce a celoarabské odmítání. Náhoda není ani to, že UNESCO (Organizace OSN pro vzdělání, vědu a kulturu) začala vydávat rezoluce označující

Premiér Netanjahu provází Isacovou a Georgesku po Starém Městě. Foto archiv.

židovské památky za památky palestinské. Proto 12. října USA a vzápětí Izrael prohlásily, že koncem roku 2018 organizaci UNESCO opustí.

Širší debata se ovšem netýká památek jako takových, ale něčeho obecnějšího. Jde o uznání práva Židů na historickou vazbu ke Svaté zemi a uznání legitimacy jejich nároku žít v této oblasti a mít v ní svůj národní stát. To je mnohem základnější problém než hesla typu „řešení v podobě dvou států“, „mírový proces“ či „překážka na cestě k míru“. I když nadále platí, že osady na Západním břehu Jordánu či síť kontrolních stanovišť (jež mohou území obývaná Palestinci kdykoli rozdělit do nespojitého celku) považují Arabové za překážku, základní překážka pro mírovou dohodu spočívá někde hlouběji.

V listu *Ha'arec* to píše Moše Arens. Arabské námitky proti sto let staré Balfourově deklaraci i proti britskému mandátu v Palestině od Společnosti národů (1922) podle něj neodrážejí jen odmítání židovského státu. Odrážejí něco zásadně hlubší-

ho – odmítání historického pojítka mezi židovským národem a územím Palestiny.

„V odmítání uznat historické pojítka židovského národa k Palestině,“ píše Arens, „koření neochota, ba neschopnost palestinského vedení uzavřít mír s Izraelem. To odmítání je součástí palestinského narativu považujícího Židy v Palestině za kolonizátory, kteří by se měli vrátit do zemí svého původu, tak jako křižáci ve středověku.“

To je zcela základní věc, kterou Izraelci – na rozdíl od většiny Američanů či Evropanů – cítí. A zřejmě i z toho důvodu, i když to nikdo neřekne nahlas, dělá Benjamin Netanjahu vše pro to, aby i turistům doložil, jak je historické pojítka Židů k území Svaté země či historické Palestiny zřejmé a všudypřítomné.

NEPOTŘEBUJEME UNESCO

Ilustruje to projev, který 3. listopadu pronesl velvyslanec při UNESCO Karmel Šama-Hakohen. Měl blíže k emočnímu stylu blogera než k uhlazené řeči diplomata. Snad i proto, že byl rozlučkový – pronesený po rozhodnutí izraelské vlády z organizace UNESCO vystoupit.

„Nenechte se mýlit světlý a novým zařízením této místnosti,“ řekl ambasador.

„Jsme na palubě Titaniku. UNESCO je Titanikem mezinárodních organizací, který skupina arabských států unáší k ledovci politizace.“ Donorský stát (myslel tím Spojené arabské emiráty) předal misi každého člena blahopřejný dopis až na misi Izraele. O týden dříve hostil týž donorský stát světový turnaj v judu, ale izraelským sportovcům upřel používat národní vlajku i hymnu.

UNESCO maže pojítka židovského národa k Chrámové hoře. Napadá jeho suverenitu v Jeruzalémě. Hrobku patriarchů v Hebronu označuje za palestinské kulturní dědictví. Má Izrael protiargument? Má. „Nesoupeříme s žádnou jinou vírou o svobodu modlit se v Jeruzalémě,“ řekl Šama-Hakohen. „Nezměníme ani ň na statu quo, z něhož profitují tři náboženství. Naše historické právo a pojítka k Jeruzalému i svatým místům je staré tisíce let a nepotřebujeme k tomu potvrzení UNESCO.“

Smůla je v tom, že tento argument přesvědčí hlavně již přesvědčené.

ZBYNĚK PETRÁČEK

KAFKA BRZY ZMIZÍ ...a další události

/Vybráno z českých médií/

Regionální muzeum v Litomyšli zahájilo projekt nazvaný Stezky dědictví – Muzeum pod širým nebem. Vydává tři průvodce, podle nichž se mohou návštěvníci města vydat po tematických okruzích. Druhý z nich nese název Židé v Litomyšli. Na trase dlouhé 4,5 kilometru návštěvníky provede po židovských památkách ve městě, z nichž řada je širší veřejnosti doposud zcela neznámá. (Týden.cz, 2. 11.) ■ Šohaj, Galán, Karel Čapek či Franz Kafka brzy zmizí z českých železnic. České dráhy (ČD) v rámci nového jízdního řádu platného od prosince ruší některá tradiční pojmenování vlaků. Místo nich státní dopravce zavede jednotné názvy spojů na jednotlivých trasách. Rychlíky Slovan nebo Jan Jesenius spojující Prahu s Bratislavou a Budapeští se přejmenují na Metropolitan. Vlaky na lince do Českých Budějovic ponese označení Jižní expres, přes Plzeň do Bavorska pojedje Západní expres a linky z Prahy na Slovensko dostanou označení Slováký expres. Spolu se sjednocením názvů ČD zavedou na spojích také jednotnou úroveň služeb. (LN, 3. 11.) ■ Jako dost možná jediná střední škola v České republice má Arcibiskupské gymnázium v Kroměříži partnerství s diplomatickou školou v Izraeli. „Studenti tak díky němu spolupracují na dálku na předem určených tématech a poté se vzájemně navštíví, aby projekt hodnotili a vzájemně poznávali místní tradice a kulturu,“ vysvětlil ředitel školy Jan Košárek. Za sebou už mají kroměřížští studenti celkem čtyři návštěvy a další se připravují: v rámci projektu nazvaného Czechrael II se také už v červnu věnovali studentům z izraelské střední školy diplomacie a koncem října je pro změnu navštívili v jejich zemi. Podívali se tak třeba do Haify, Jeruzaléma, Tel Avivu, vystoupali na Masadu, poslední útočiště Židů před Římany, a nechali se nadnášet slanou vodou v Mrtvém moři. „Při povídání se svými izraelskými protějšky si také pochutnali na míst-

ních tradičních jídlech, večery patřily individuálnímu programu a ani ten nebyl nezajímavý. Studenti měli možnost si zažít, jak izraelská mládež tráví svůj volný čas, i to, jak důležité jsou pro ně zkoušky ve škole,“ podotkl ředitel školy. (Kroměřížský deník.cz) ■ Jeden z kandidátů na prezidenta, bývalý diplomat Pavel Fischer, sice nepatří v tuto chvíli k favoritům prezidentských voleb, má ale v záloze opravdu světově proslulého podporovatele – dramatika s britským aristokratickým titulem „sir“ s českými kořeny – Toma Stopparda.

Autor ceněných divadelních her i scenárista oscarového filmu *Zamilovaný Shakespeare* poslal Fischerovi dokonce i finanční příspěvek – celkem 14 170,48 Kč, tedy asi 500 britských liber. Podle Fischera má Stoppard doslova neutuchající zaujetí pro zemi svých předků – tedy pro Česko. V roce 1937 se narodil ve Zlíně jako Tomáš Straussler. Jeho otec byl lékařem v Baťových závodech a ještě před německou okupací byl umístěn i s rodinou do pobočky firmy v Singapuru, kde byli coby Židé alespoň dočasně v bezpečí. V Británii pak zakotvili po válce – ovšem bez otce, který v Asii zahynul. Dobře známé a mnohokrát popsané je spojení slavného britského dramatika s Václavem Havlem. Jejich dlouholeté přátelství se v roce 2006 završilo ve Stoppardově hře *Rock'n'Roll*, která pojednává o československých dějinách od pražského jara po pád komunismu a mnozí Havla poznávali v jedné z postav, Ferdinandovi. (Aktuálně.cz, 14. 11.) ■ „Měli jsme v domě dvakrát cikánské sousedy. V obou případech šlo o nekonfliktní rodiny. Po té druhé se nám skoro stýská, hlavně se starým pánem jsme si často povídali před domem. Řekněte ale dnes někomu, že si rád povídáte s cikánem – hned vás

opraví: přece Rom, neřiká se cikán! Není příznačné, že obvykle vás opraví ti, kdo by se ani se slušným cikánem sami nebavili? Diktatura korektnosti, jež zaplavila západní svět, je podle všeho dílem těch, kdo sami korektní být neumějí. Písníčku o cikánovi černém jsem neslyšel už dlouhá léta, z Maryši nějáci outlocitově vymazali větu o kafi od Žida a další mají takový zmatek v hlavě, že jim vadí i mužské přičestí „šli“, pokud mezi dvaceti muži kráčela byť jen jediná žena. Pomáhá tahle jazyková diktatura lepším vztahům mezi lidmi? Naopak: spíš jen prohlubuje propasti mezi nimi. Místo toho, aby si šli jazykoví diktátoři popovídat s cikánem před barák, volí otažitá salonní slovíčka. Jazyková korektnost je dílem štítivých poučovatelů, kteří i na podání ruky používají rukavičky,“ píše Petr Komers v Lidových novinách. (18. 11.) ■ Polsko postaví muzeum zaměřené na život a smrt varšavského ghetta. Muzeum bude umístěno v budově, která s holokaustem také nepřímou souvisí. Budova nemocnice se totiž nacházela na samém okraji ghetta, kde se léčily nemocné židovské děti. O záměru otevřít v budově muzeum hovořil ministr kultury Piotr Gliński (PiS). Přesný čas, kdy se začne s přestavbou budovy, ale nezveřejnil. Místo budoucího muzea se nachází nedaleko posledního zbývajícího fragmentu zdi, která ghetto oddělovala od okolního města. Tento fragment je dosud jediným místem, kde si lidé osud varšavského ghetta připomínají. (Reflex.cz, 19. 11.) ■ Před 65 lety začal vykonstruovaný proces s protistátním spikleneckým centrem Rudolfa Slán-

ského. Bylo v něm vyneseno 11 trestů smrti. Ve zprávě z posledního osmého dne zcela vykonstruovaného procesu (výpovědi připravené StB se souzení

museli naučit nazpaměť) zazněl poprvé slogan básníka Ivana Skály, který pak propaganda často používala: Psovi psi smrt. Přestože šlo o největší zločinný proces v dějinách české justice, jeho strůjci byli desetiletí šanováni a nikdy nebyli řádně potrestáni. Proto bychom si ho měli připomínat nejen v den půlkulového výročí. Nehledě na to, že někteří komunisté podobné procesy dodnes obhajují. (ČRo Plus, 20. 11.)

jd, ilustrace Jiří Stach

Kalendárium

V lednu jsme opomněli zmínit, že před **145 lety, 12. 1. 1872**, se v Praze narodil architekt a historik umění **ALFRED GROTTÉ**, průkopník výzkumu starých synagog. Absolvoval reálku ve Vídni a poté studium na vídeňské technice. Po ukončení školy začal pracovat jako architekt, nejprve ve Vídni, v Praze, v Lipsku a v Poznani. Když v dubnu 1911 vyhořela stará synagoga v Tachově, Grotte se zdarma ujal vypracování projektu nové synagogy a rabínského domu. Během stavby architekt v Tachově často pobýval a začal se zajímat o barokní synagogy západočeského regionu, což ho posléze vedlo k rozšíření výzkumu na celou oblast středoevropské synagogální historie. Na základě jeho výzkumu vznikla práce *Typy německých, českých a polských synagog od XI. do počátku XIX. století* (1915; reprint knihy vydalo roku 2013 nakl. Český les), další práce zahrnují např. studii *Dřevěné synagogy východního Německa a Polska* či *Ovlivnění východního židovského sakrálního umění pražskými vzory*. Grotte vyučoval do roku 1935 na stavební průmyslovce ve Vratislavi, poté odešel do penze. V srpnu 1942 byl s manželkou deportován do terezínského ghetta, kde po devíti měsících (17. 6. 1943) zemřel. V *Roš chodeš* o životě a práci A. Grotteho podrobněji psal Arno Pařík (viz *Rch* 9/2013).

Dále připomínáme, že před **75 lety, 10. listopadu 1942**, zemřel v Praze geolog, vysokoškolský pedagog **KARL AUGUST REDLICH** (nar. 3. 11. 1869 v Brně), syn Friedricha Redlicha, významného brněnského textilního továrníka. Studoval na univerzitách ve Vídni a v Tübingenu, poté působil na Báňské univerzitě ve štyrském Leobenu, kde získal titul mimořádného profesora. Od roku 1911 přednášel geologii, mineralogii a petrografii na Německé technice v Praze; byl mu udělen profesorský titul a v letech 1915–1917 byl rektorem školy. Redlich byl vědec evropského formátu, podnikl řadu expedic po celém Rakousku-Uhersku, působil též jako poradce mnoha průmyslových podniků, především v otázkách těžby uhlí a magnezitu. Je autorem či spoluautorem sedmdesáti odborných prací, nejznámější je *Ingenieurgeologie* (1929), knižně vyšly i jeho mineralogické přednášky. Před vynuceným odchodem z univerzity na počátku března 1939 se mu ještě podařilo

převést svou cennou mineralogickou sbírku do Moravského muzea v Brně. V srpnu 1939 dokázal odjet do italského Merana (kde vlastnil vilu), poté se však vrátil do Prahy, kde ho katastrofické podmínky donhaly k sebevraždě.

Dne **13. 12.** si připomínáme **165. výročí** narození amerického rabína moravského původu **EMANUELA SCHREIBERA** (13. 12. 1852 Lipník nad Bečvou–18. 3. 1932 Los Angeles), syna německo-židovských manželů Hermanna a Rosalie Schreiberových. Schreiberovi se dostalo velmi dobrého vzdělání, jak rabínského, tak světského – absolvoval např. studium v Uhrách, Berlíně a na Univerzitě v Heidelbergu získal doktorát. Od roku 1874 působil nejdříve jako učitel a následně i jako rabín v několika německých městech (Egling, Bonn). Po svém odchodu do USA působil jako rabín např. v Alabamě a následně v coloradském Denveru, v kalifornském Los Angeles, v Arkansasu, v Ohiu či v Chicagu. Již během svého působení v Německu se Schreiber angažoval i jako editor židovského periodika a v této činnosti pokračoval i v USA, kde několik let pracoval pro časopis *Chicago Occident*. Pro židovský periodika též napsal řadu textů.

Walter Fröhlich.

Dne **2. 12.** před **115 lety** se v Liběchově narodil další z příslušníků židovské, německy mluvící pospolitosti předválečného Československa: originální matematik **WALTER FRÖHLICH**. Studium státního reálného gymnázia v Litoměřicích zakončil maturitou v roce 1920 a poté začal studovat na Německé technice v Praze. Po dvou letech přešel na Německou univerzitu, kde získal doktorát z přírodních věd. Vědecky se zabýval počátku afinní diferenciální geometrií, od počátku třicátých let se ale jeho zájem obrátil k teorii uzlů, ze které se také chtěl na Německé univerzitě v Praze habilitovat. Habilitační komise jeho spis doporučila ke schválení, profesorský sbor fakulty jej však na jaře roku 1938 bez udání důvodu zamítl. Walter Fröhlich je autorem celkem 10 prací.

Po Mnichovu mu kvůli jeho židovskému původu byla nejprve zakázána výuka na univerzitě a technice, v únoru byl pak penzionován ze své profesury na gymnázium. Proto se pokusil s pomocí londýnské Society for the Protection of Science and Learning emigrovat. Bylo mu uděleno stipendium i víza, po vypuknutí války 1. září 1939 už však nestihl vycestovat. V říjnu 1941 byl s manželkou deportován do ghetta v Lodži, kde před **75 lety, 29. 11. 1942**, zahynul. (am, ra)

STOLETÍ PAVLA TIGRIDA

Století Pavla Tigrida si bohatým programem na sklonku října (25.–28. 10.) připomnělo město Semily. Na významného novináře, organizátora československé exilové kultury, vydavatele časopisu *Svědectví* a programového ředitele Rádia Svobodná Evropa, politika a neúnavného bojovníka proti komunistické zvlášti vzpomínali Petr Pithart, P. Josef Kordík a Miloš Plachta; ve foyer Státního okresního archivu byla zpřístupněna tematická výstava *Hlasy svobody – Rádio Svobodná Evropa ve studené válce* a v archivu se také konal seminář na téma Pavel Tigríd a Rádio Svobodná Evropa (příspěvek, věnovaný židovským semilským kořenům P. T., uveřejníme v příštím *Rch*).

Následovala ekumenická bohoslužba a poté bylo za přítomnosti oficiálních hostů, několika desítek místních občanů, ale především rodiny Pavla Tigrida (jeho dcery Debory a Kateřiny a syna Gregoryho) slavnostně pojmenováno nové semilské náměstí – na náměstí Pavla Tigrida. V Muzeu a Pojizerské galerii byla odhalena jeho bronzová plastika od akademické sochařky Terezy Pecinové Salabové a zahájena výstava s názvem *Pavel Tigríd – slovy proti totalitám*. Po besedě s literárním historikem Petrem Kotykem, večerním koncertu Vladimíra Mertý a Jaroslava Hutky zakončil vzpomínkové dny koncert Podkrkonošského symfonického orchestru. Všem, kdo se na akci podíleli, poděkovala starostka města Lena Mlejnková.

Dodejme ještě, že zmíněná výstava *Pavel Tigríd – slovy proti totalitám* je výstavou putovní. Vznikla ve spolupráci Jazykového gymnázia Pavla Tigrida Ostrava-Poruba, Občanského sdružení PANT a časopisu *Moderní dějiny*. Autoři shromáždili základní údaje o Tigrídově životě, působení v emigraci, komentují jeho práci pro rozhlas, vydavatelskou činnost a principy boje s totalitními režimy Zájemci o zapůjčení výstavních pa-

Katrin, Gregory a Deborah Tigridovi v Semilech.

nelů, vhodných pro umístění ve školách, kulturních a vzdělávacích a institucích, mohou napsat na e-mail: tom.rett@moderni-dejiny.cz (viz též www.csd.s.cz). (am)

Michael Gruenbaum

Todd Hasak-Lowy

NĚKDE JEŠTĚ SVÍTÍ SLUNCE

(Dětství ve stínu holokaustu)

■ Strhující paměti psané očima mladého Michaela zachycují vývoj událostí v nacisty okupovaném Československu mezi lety 1939–1945. Vyprávění se svým podáním liší od obvyklých vzpomínání na holokaust. Míša zpočátku nechápe, co se kolem něj děje, a s úlevou přijímá život v terezínském ghettu, kde hraje fotbal a uzavírá přátelství. Postupně však už pravdu nemůže nevidět. Kontrast jeho nevinného pohledu na věci se čtenářovou znalostí událostí (jež do jisté míry sdílí i dospělí okolo Míši) je velmi působivý. Kniha je vhodná i pro mladší čtenáře: umožní jim představit si sebe uprostřed nepředstavitelného a ukáže jim, jak dokázaly přežít děti, které se ničím neliší od nich samotných. Gruenbaumovy paměti získaly řadu ocenění a jsou doporučenou četbou programu Facing History.

Vydalo nakladatelství P3K v Praze roku 2017. Z angličtiny přeložil Jiří Zbořil. 314 stran, fotografická příloha; dop. cena 359 Kč (v e-shopu nakladatelství 269 Kč a poštovné).

Helena Frischerová

DNY MÉHO ŽIVOTA.

VZPOMÍNKY NA GULAG

■ Helena Frischerová (1906–1984) pocházela z Prostějova, který na začátku třicátých let opustila, aby svého manžela doprovodila na jeho cestě za prací do Sovětského svazu. Tam, v hlavním městě Moskvě, o padesát let později zemřela, aniž by se kdy podívala do rodné země. Ve svých vzpomínkách se věnuje letům 1937–1947, která strávila jako jedna z obětí „velkého teroru“ v táborech sovětského gulagu. Popisuje nejen každodenní krutou táborovou realitu, ale i projevy přátelství, solidarity mezi vězni a pokusy vést kulturní život. Autorčin osud se stal předobrazem varovného románu *Moskva-hranice* Jiřího Weila (1937).

Vydalo nakl. Academia v Praze roku 2017. Z ruštiny přeložila Radka Rubilina, doslov napsala Alena Machoninová. 280 stran, dop. cena 375 Kč (na e-shopu nakladatelství 300 Kč).

IZRAELSKÉ

DIVADELNÍ SPECIALITY

■ Dne **4. prosince** se od 19 hodin koná ve Studiu Švandova divadla na Smíchově (Štefánikova 57, Praha 5) prezentace toho nejlepšího ze současné izraelské dramatiky. Jedná se o scénická čtení tří her současných izraelských autorů, které byly přeloženy v rámci překladatelských dílen pořádaných literární agenturou Dilia: dra-

KNIHY VÝSTAVY UDÁLOSTI

Mark Podwal: *Chanuka*.

ma *Nehoda* od H. Mittelpunkta přeložila Alžběta Glancová (tutorka Lenka Bukovská); *Skleněnou stěnu* od O. Jaakobiho přeložila Markéta Šebestová (tutorka Magdaléna Křížová) a hru *Amsterdam blog* od Reuvena Kalinského – který se večera zúčastní – přeložila Sára Foitová (tutorka Magdaléna Křížová). Nebude chybět ani občerstvení inspirované izraelskou kuchyní.

Více informací naleznete na www.svanvodivadlo.cz, kde lze on-line zakoupit vstupenky.

DISKUSE V MAISLOVCE

■ Srdečně vás zveme na prosincovou Diskusi v Maislovce. Tématem prosincové debaty bude: Máme, co jsme chtěli? Stav české demokracie v roce 2017. Jak se proměnila česká politická scéna po volbách do Poslanecké sněmovny v roce 2017? Co lze čekat od nových politických stran, které poprvé zasedly v parlamentu? Je česká demokracie v podobě, jak se vyvíjela od roku 1989, v ohrožení? Dojde ke sjednocení liberální pravice? O tom a dalších tématech přijdou do Maislovky diskutovat poslankyně a poslanci a představitelé v parlamentu zastoupených politických stran.

Hosté: Helena Langšádlová, poslankyně za TOP 09; Lenka Kozlová, poslankyně za Českou pirátskou stranu; Hyato Okamura, tlumočnick a politik KDU-ČSL, a Karel Schwarzenberg, poslanec za TOP 09. Moderuje Irena Kalhousová.

Diskuse se koná **11. prosince** od 17.30 v Maislově 18, v přízemí, ve velkém sále. Na akci není třeba se registrovat. Počítejte ale s bezpečnostní kontrolou při vstupu do objektu. *ik*

DEN OTEVŘENÉ JÁCHYMKY

■ Institut Tereziánské iniciativy srdečně zve na Den otevřené Jáchymky. Letos se uskuteční **13. prosince** v odpoledních hodinách. A co vás čeká? Kromě již tradičních prohlídek Knihovny Institutu Tereziánské iniciativy a Knihovny Židovské obce a výstavy *Jáchymka* a vedle prodeje knih z naší produkce vám i letos nabídneme dvě putovní výstavy: expozici *Ztracená paměť? Místa nacistické nucené práce v České republice* a výstavu *Nechte mě být, jaká jsem – životní příběh Anne Frankové*. V rámci prohlídek knihoven se budete moci seznámit s naším novým knihovním katalogem, který zájemcům předvedeme a ukážeme jeho možnosti. Více informací naleznete na www.terezinstudies.cz. *iti*

CHANUKA 5778

■ Tradiční chanuková oslava v Židovské radnici se koná v sobotu **16. prosince** od 19.30 hodin. V programu, který moderuje Petra Špindlerová, vystoupí Lucia Šoralová, Arnošt Goldflam, dětský pěvecký sbor Lauderových škol, Tomáš Fingerland, taneční trio Pražského salonního orchestru, klezmer kapela Rejbele, Ahmad Jafar Herdar. Koná se též tombola. Vstupenky lze zakoupit v pokladně ŽOP (Maislova 18, 2. patro) a v sekretariátu Lauderových škol (Belgická 25). Srdečně zveme! *žop*

SVÁTKY SVĚTEL

V JERUZALÉMSKÉ SYNAGOZE

■ Židovská obec v Praze si vás dovoluje pozvat v úterý **19. prosince** od 16 hodin na svátky světel v Jeruzalémské synagoze (Jeruzalémská ul. 7, Praha 1). Požehnání pronese a osmou svíci zapálí vrchní pražský rabin David Peter, chanukové písně zazpívají děti za doprovodu skupiny Šarbilach, na varhany zahraje Václav Peter, odpolednem vás provede Milan Hein, vzácní hosté odpoledne jsou Petr Kostka a Irena Budweiserová.

Synagoga není vytápěna. Z bezpečnostních důvodů nebude umožněn vstup se zavazadly. Akce se koná za finanční podpory MHMP. *žop*

JSEM ŽID A ZDRÁV

■ Srdečně zveme na další diskusi ze série Žid a zdrav, které spolupořádají Nadační fond obětem holokaustu a Café Jedna. Hosty budou pan Daniel Herman, ministr kultury, a pan Michael Žantovský, překladatel, diplomat a ředitel knihovny Václava Havla. Moderuje Irena Kalhousová. Debata se uskuteční **18. prosince** od 18.30 v Café Jedna (Veletřní Palác, Dukelských hrdinů 47, Praha 7). Na akci není třeba se registrovat. Vstup zdarma. *ik*

ŽIDOVSKÁ OBEC PRAHA

(Maiselova 18, velký sál)

Káva o půl čtvrté

■ V úterý **12. 12.** přijde na Kávu Prof. Paed Dr. **Pavel Kolář**, Ph.D., fyzioterapeut a náš nejuznávanější odborník v oboru. Jeho zázračnými rukama prošly tisíce dětí, také mnoho umělců a politiků s pohybovou patologií.

■ Kavárna je přístupná od 14.30, program začíná přesně v 15.30. Připravil a moderuje Honza Neubauer.

**ODDĚLENÍ PRO VZDĚLÁVÁNÍ
A KULTURU ŽMP****Maiselova synagoga**

(Maiselova 10, Praha 1)

■ 6. 12. v 18.00: **Z pekla do rozvalin.** V žádné z okupovaných zemí se nacistům nepodařilo zcela zničit tamní židovské obce. Z vyhlazovacích táborů a pochodů smrti však hrstky přeživších přicházely do materiálně i morálně rozvrácených vlastí. O tom, co je doma čekalo a jak na ně reagovala ostatní společnost, vypráví sborník *Návraty: Poválečná rekonstrukce židovských komunit v zemích středovýchodní, jihovýchodní a východní Evropy* (Karolinum, Praha 2016). Studenti Fakulty sociálních věd UK v něm převážně na základě ústních svědectví pamětníků líčí „hodinu nula“ v řadě osvobozených států. S jednou z editorek svazku historičkou Kateřinou Královou a s Jiřím Kocianem a Jakubem Mlynářem z Centra vizuální historie Malach se nad touto publikací zamýšlí Petr Brod. Vstup volný.

■ 7. 12. v 19.00: **Sedláčkovovo kvarteto.** Koncert předního smyčcového kvarteta. Na programu koncertu jsou díla F. A. Jana Míči, J. Matyse, B. Martinů a rusko-německého židovského skladatele A. Schnittkeho. Vstupenky lze zakoupit v předprodeji v Maiselově synagoze, v Informačním centru ŽMP (Maiselova 15, Praha 1), v síti Ticket Art a na webových stránkách ŽMP.

■ 11. 12. v 18.00: **Chanuka is frejlech!** Předchanukový koncert jidiš písní v podání skupiny Jidiš ve třech ve složení Hana Frejková (zpěv), Slávek Brabec (akordeon), Milan Potoček (klarinet) a Marianna Borecká (zpěv). Součástí večera bude i představení audioknihy *Divný kořeny* (Radioservis, 2017), kterou její autorka herečka a zpěvačka Hana Frejková původně načetla pro Český rozhlas. Vstupné 100 Kč.

■ 18. 12. v 18.00: **Židé mezi Chanukou a Vánoce.** Nad vztahem dvou svátků se budou zamýšlet vrchní zemský rabín Karol E. Sidon a religionista prof. Pavel Hošek (ETF UK). Moderuje publicista Jan Fingerland. Večer se koná ve spolupráci se Společností křesťanů a Židů. Vstup volný.

**KULTURNÍ
POŘADY****ODDĚLENÍ PRO VZDĚLÁVÁNÍ
A KULTURU ŽMP****Auditorium**

(Maiselova 15, 3. patro)

■ Programy začínají v 18 hodin a je na ně volný vstup.

■ 4. 12.: **Úkryt v zoo.** Projekce filmu natočeného dle stejnojmenného bestselleru založeného na skutečných událostech, natáčeného v ČR. Příběh z válečné Varšavy okupované nacisty, odkud začínají odjíždět první transporty. Žena ředitele městské zoologické zahrady Antonina Žabiňská se společně se svým manželem zapojí do odboje a pokusí se zachránit stovky životů, lidských i zvířecích. Projekci uvede filmová historička Alice Aronová. Projekce: *Úkryt v zoo*, USA, ČR, Velká Británie 2017, režie Niki Caro, 127 min, české titulky.

■ 12. 12.: **Kafkův Proces: Zastřená realita v textech Franze Kafky.** Pražská rodačka, německá historička Marie Vachenauer na základě historické topografie dokládá, že mnohým v *Procesu* tak precizně popsaným událostem či konkrétně označeným místům předchází doložitelná historická skutečnost.

■ 13. 12.: **Šoa v polistopadové próze – fenomen třetí generace.** Třetí z cyklu přednášek literárního historika Erika Gilka (Univerzita Palackého v Olomouci) se pokusí zobecnit tendence domácí polistopadové prózy, která se poměrně hojně vyjadřuje k utrpení Židů za druhé světové války. Jedná se přitom o autory a především autorky, kteří válku nezažili. Pojmají ji jako historickou skutečnost, avšak nikoli jako dávno uzavřenou minulost.

■ **Nedělní program pro děti a jejich rodiče:** 10. 12. ve 14.00: Lviček Arje slaví Chanuku. Dozvíte se původ chanukových zvyků, zapálíte si chanukiji, zahrajete si drejdl, ochutnáte kobližky a naučíte se písničku. Prohlídka: Španělská synagoga. Jednotné vstupné 50 Kč.

■ Výstava v prostorách OVK: Izrael ze spodu. Výstava fotografií Lukáše Faltejska. Od 24. 11. do 29. 12. Po-čt 12–16, pá 10–12, během večerních programů a po domluvě.

**ODDĚLENÍ PRO VZDĚLÁVÁNÍ
A KULTURU ŽMP V BRNĚ**

(tř. Kpt. Jaroše 3, Brno)

■ Pokud není uvedeno jinak, začínají programy v 17 hodin a vstup činí 30 Kč.

■ 4. 12.: **Večer s Ivanem a Helenou Klímovými.** Beseda s jedním z nejpřekláda-

nějších českých autorů Ivanem Klímou a jeho ženou psychoterapeutkou Helenou Klímovou. Během večera si budete moci zakoupit knihy, po besedě následuje autogramiáda.

■ 7. 12.: **Moravští židovští spisovatelé.** Další přednáška z cyklu *Německá židovská literatura* se tentokrát zaměří na méně známou oblast literární tvorby, a to německy píšící židovské moravské autory. Přednáška profesorky Ingeborg Fialové z katedry germanistiky Univerzity Palackého v Olomouci přiblíží tvorbu několika významných osobností působících od 18. do 20. století na Moravě.

■ 10. 12. ve 14.00 hod.: O Svátku světél v synagoze. Komentovanou prohlídku brněnské synagogy spojenou s přednáškou o chanukových zvyklostech povede Kristýna Kuboňová z Ústavu religionistiky Filozofické fakulty Masarykovy univerzity. Maximální počet účastníků prohlídky je 50 osob. Rezervace na e-mailu: kristyna.kubonova@gmail.com.

■ 11. 12.: **Zlatý věk brněnského průmyslu.** Již třetí přednáška z cyklu *Rakouský Manchester*, která se tentokrát zaměří na úspěšné brněnské židovské podnikatele 2. poloviny 19. století. Docent Bohumír Smutný z Moravského zemského archivu posluchače seznámí s vývojem a rozvojem průmyslu v Brně do začátku první světové války a doloží jej na příkladech významných zástupců z jednotlivých oborů (bratři Stiassní, Neumark, Porges a Lederer).

■ 14. 12.: **Adolf Loos jako tvůrce plzeňských interiérů.** Brněnský rodák, architekt a teoretik Adolf Loos (1870–1933) se nejvíce proslavil svým architektonickým pojetím prostoru, tzv. Raumplanem, realizací Müllerovy vily v Praze a obchodního domu Goldman & Salatsch ve Vídni. Méně se již ví o souboru několika interiérů, které navrhl pro nejvýznamnější plzeňské židovské podnikatele. Přednáška historičky architektury Zuzany Ragulové posluchačům představí jednotlivé interiéry a seznámí se společnými a příznačnými znaky Loosovy tvorby.

■ 17. 12. v 10.30 hod.: Program pro děti – **V rajske zahradě.** Příběh nedělní dílny zavede tentokrát malé návštěvníky do krásné zahrady se zvláštním stromem, za prvními lidmi a ke lstivému zvířeti. Dílna pro rodiče s dětmi od 5 let se uskuteční v prostorách sálu Turistického a informačního centra ŽOB na židovském hřbitově v Brně-Židenicích.

■ V prosinci můžete v sále OVK Brno zhlédnout výstavu olejomalb nazvanou **Kdo je kdo?** malířky a členky ŽOB Judity Kopotové. Výstava je přístupná ve dnech programových akcí a po předchozí telefonické domluvě. Vstup volný.

LAUDEROVY ŠKOLY V PRAZE

Projektové dny

■ K 20. výročí založení Lauderových škol jsme si jako téma půlročního projektu zvolili „školu“. Na první pohled by se zdálo, že zůstaneme v zajetých kolejích a půlroční projekt „škola“ bude zase jen ve škole a o škole. Na druhý pohled je zřejmé, že škola nebyla, není a, doufejme, že nikdy nebude jen sezením v lavicích, posloucháním pedagoga a předváděním naučeného. Více než 10 dílen, které s tématem škola souvisejí, jasně ukazuje, že je mnoho odlišných způsobů, jak téma škola naplnit. Např. v dílně Rukohmatná fyzika studenti navštívili katedru didaktiky fyziky na MFF UK, protože plánují vyrobit fyzikální pomůcky, které potom použijí k výuce fyziky na prvním stupni. Studenti zvážili vzduch v posluhárně, trhali provázek silou atmosférického tlaku nebo si vyrobili vlastní nosič na kelímek s kávou, ze kterého vlivem setrvačnosti žádná káva nevyteče. Jiná dílna se zabývá prací redakce, další má název Výuční list a ještě další Non scholae, sed vitae discimus (její projektový den se uskutečnil v řezbářské dílně). Většinu workshopů pro jednotlivé projekty letos vedou studenti vyššího gymnázia (samozřejmě ve spolupráci s pedagogy).

Den nesvobody

■ Ve dny, kdy slavíme výročí sametové revoluce, si na LŠ v rámci projektu Den nesvobody připomínáme dobu, kdy svoboda nebyla samozřejmostí. Letos jsme se zaměřili na padesátá léta minulého století. Tématem nás provedla společnost Storytelling, která nám prostřednictvím scénického vyprávění představila tři skutečné příběhy dětí, jimž byl v padesátých letech zatčen z politických důvodů jeden rodič. Následovala diskuse se dvěma dámmami ze spolku Dcery 50. let, někdejšími dětmi, jimž komunistický režim uvěznil a dokonce utýral jednoho z rodičů. Studenti byli příběhy dojata a měli řadu dotazů. Dokonce se na besedě zdrželi i po skončení výuky. Paní Voříšková, jedna z pamětnic, velmi oceňovala atmosféru naší školy, kultivovanost studentů a jejich obeznamenost s problematikou.

Studenti vyššího gymnázia se zúčastnili představení i besedy. Kromě toho se setkali i s panem Pavlem Štinglem, který prezentoval, jak ve veřejném prostoru připomínají jednotlivé evropské země šoa. Představil jim koncepci Památníku ticha v Bubnech a nabídl jim spolupráci

VÝZVY, ZPRÁVY

INZERCE

při vytváření vzdělávacích aktivit památníku.

PAMÁTNÍK V HROBOVICÍCH

■ Starosta obce Hroubovice u Chrudimi pan Marcel Samek zve na slavnostní odhalení pamětní desky se jmény místních obětí holokaustu a zároveň bude připomínat zbořenou budovu synagogy. Odhalení se koná v neděli **10. prosince** ve 12 hodin u příležitosti 75. výročí posledního transportu židovských obyvatel Hroubovic do koncentračních a vyhlazovacích táborů.

Zajímavé je, že ačkoli jsou Hroubovice malá vesnička s pouhými 360 obyvateli, přesto ze svého rozpočtu každoročně přispívají na obnovu cenného židovského hřbitova (letos dokonce 30 tisíc korun). Hroubovičtí ze svých prostředků pořídili i uvedený památník. Jsou snad jedinou obcí v ČR, která má v obecním znaku Davidovu hvězdu. V polovině 19. stol. tvořilo židovské obyvatelstvo 50 procent tehdejší populace.

BENEFIČNÍ KONCERT NFOH

■ Nadační fond obětem holokaustu srdečně zve na tradiční benefiční koncert, letos spojený s oslavou Chanuky. Koná se dne **13. prosince** od 19 hodin v Café Jedna (Veletržní palác, Dukelských hrdinů 47, Praha 7). Vstupné je dobrovolné, místo je třeba si předem rezervovat na adrese: karasova@fondholocaust.cz, tel. 224 261 573.

Výtěžkem bude financována péče o přeživší holokaust. Pěči můžete podpořit také zasláním finančního daru na účet veřejné sbírky: 2113642498/2700. Za případné dary předem děkujeme. Informace o naší činnosti naleznete na www.fondholocaust.cz.

CHARITATIVNÍ BAZAR

■ KKL-JNF ve spolupráci s WIZO zvou na tradiční charitativní bazar ve prospěch Českého lesa v Izraeli. Je přístupný do **22. prosince** v klubu Gešer v Židovské radnici (Maiselova 18, Praha 1), a to v pondělí až čtvrtek od 11 do 17 hodin.

KULTURNÍ PROGRAM

DSP HAGIBOR

■ 6. 12. od 15.00: *Synagogy – Země zaslíbená*. Vernisáž výstavy obrazů Oldy Pražana.

■ 12. 12. od 10.30: Sólo pro klarinet – melodie klezmer, jidiš a hebrejských písní hraje Menaše Cibulka.

■ 20. 12. od 14.30: Vernisáž výstavy – obrazy Jany Dubové.

■ 21. 12. od 14.00: Koncert Bennewitzova kvarteta.

■ 22. 12. od 10.30: Koncert šansonů – Zlatka Bartošková, zpěv; Jiří Toufar, klavír.

■ Výstavy: *Co se do Obecních novin nevešlo IV* – fotografie Petra Balajky, Bob Rakušan – knižní ilustrace.

VÝZVA

■ Ráda bych touto cestou požádala pana Ing. Františka Fantla (nar. 1926) a jeho rodinu o možné navázání kontaktu. Jako historička se již několik let snažím o rekonstrukci jindřichohradecké předválečné židovské obce a o znovuoživení příběhů a tváří jejích členů. Před více než čtyřmi lety byla rozvětvená rodina Fantlů předmětem jedné z mých přednášek. Předem děkuji za vaši ochotu a vstřícnost. Mgr. Marta Leblová kontakt: marta.leblova@seznam.cz.

WINTERNITZOVA VILA

■ Prosinčový program Winternitzovy vily nabízí mj. **4. 12.** od 19 hodin koncert souboru Belfiatio Quintet (a předpremiéru dokumentu o tomto komorním tělese, které tvoří absolventi hudební fakulty AMU a hráči v předních českých a evropských orchestrech). Více informací naleznete na www.loosovavila.cz.

SEFER – VÝPRODEJ KNIH

■ Oznamujeme čtenářům, že ve dnech **11.–14. prosince** od 12 do 16 hodin probíhá výprodej starších titulů nakladatelství Sefer. Jedná se o tyto knihy (uvedené ceny jsou již s 50procentní slevou): Joseph M. Davis: *Jom Tov Lipmann Heller* za 210 Kč; Steve Stern: *Zelik Rifkin a strom snů* za 90 Kč; Jiří Langer: *Studie, recenze, články, dopisy* za 20 Kč; Hanna Demetzová: *Dům v Čechách* za 100 Kč; Josi Klein Halevi: *Vzpomínky židovského extremisty* za 95 Kč; Michail Sebastian: *Deník 1935–1944* za 150 Kč; Abraham Cohen: *Talmud pro každého* za 160 Kč a Guttman Klemperer: *Pražský rabinát* za 120 Kč.

ŽNO BRATISLAVA

V **decembri** srdečne blahoželáme našim členom, ktorý oslaví svoje narodeniny: pani Helena Borská – 90 rokov; pán Henrich Fundárek – 89 rokov; pán Dr. Pavel Gross – 82 rokov; pán Ramon Haas – 60 rokov; pani Lucia Holoubková – 92 rokov; pani PhMr. Oľga Hadrabová-Horská – 82 rokov; pani Dagmar Chorvátová – 70 rokov; pán Ivan Javor – 70 rokov; pán Pavol Just – 77 rokov; pani Marie Kannová – 97 rokov; pán Ing. Juraj Kohlmann – 79 rokov; pani MUDr. Viera Lesná – 71 rokov; pani Ing. Eva Mosnáková – 88 rokov; pán Ing. Peter Redlich – 75 rokov; pán Pavol Reich – 60 rokov; pán MUDr. Peter Stanko – 71 rokov; pani Eva Švígutová – 74 rokov; pani Herta Vyšná – 87 rokov, a pani Eva Zobelová – 70 rokov. Prajeme dobré zdravie a spokojnosť.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO BANSKÁ BYSTRICA

Srdečne blahoželáme našim členom, ktorí v mesiaci **december** slávia sviatok svojich narodenín: pani Anna Feriančíková, nar. 1.12. – 80 rokov; pani Alicia Frühwaldová, nar. 11.12. – 70 rokov, a pani Zuzana Turčanová, nar. 5.12. – 54 rokov. Prajeme im veľa zdravia, spokojnosti a pohody.

Ad mea veesrim šana!

ŽO BRNO

V mesiaci **prosinci** oslaví své narodeniny: pan Jiří Berger, nar. 22. 12. – 73 let; pani Alžběta Bláhová; nar. 11. 12. – 87 let; pan Petr Bureš, nar. 14. 12. – 40 let; pan Dmitrij Flajšmann, nar. 22. 12. – 73 let; pani Olga Flasarová, nar. 16. 12. – 64 let; pani Eugeniia Kuznetcova, nar. 22. 12. – 30 let; pan Marek Ohad Müller, nar. 20. 12. – 42 let; pani Taťjana Pelíšková, nar. 24. 12. – 62 let; pan Pavel Pisk, nar. 7. 12. – 51 let, a pani Magdalena Shira Strachová, nar. 14. 12. – 43 let. Přejeme hodně zdraví.

Ad mea veesrim šana!

ŽO DĚČÍN

V **prosinci** oslaví narodeniny: pan Martin Beganyi, nar. 29.12. – 40 let, a pan Ing. Viktor Schwarcz, nar. 29.12. – 95 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO KARLOVY VARY

V **prosinci** oslaví narodeniny: pan Pavel Horák, nar. 13.12. – 61 let, a pani Pavla Králíková, nar. 25.12. – 61 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO KOŠICE

Blahoželáme našim členom, ktorí v **decembri** slávia sviatok narodenín: pani Mária Bayerová – 79 rokov; pani Juliana Filová – 81 rokov; pán Michal Klein – 80 rokov; pán Vladimír Langer – 64 rokov; pán Alexander Mittelmann – 65 rokov; pani Edita Šalamonová – 94 rokov; pani Eva Weitzenová – 65 rokov, a pani Magda Zádorová – 98 rokov.

Ad mea veesrim šana!

**ZPRÁVY
Z OBCÍ****Úmrtí**

So smutkom oznamujem, že dňa 31.10. 2017 zomrela pani Miriam Gálová vo veku 82 rokov. *Zichrono livracha!*

ŽO LIBEREC

V **prosinci** oslaví narodeniny: pani Sára Wienerová, nar.13.12. – 26 let; pan Pavel Avraham Vrátný, nar. 17.12. – 59 let, a pan Jan Hrdlička, nar. 26.12. – 45 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO OLOMOUC

V **prosinci** oslaví životní jubileum: pan Martin Cvrkál, nar. 27.12. – 44 let; pan Miroslav Dostál, nar. 25.12. – 61 let; slečna Renata Gregorová, nar. 24.12. – 48 let; pan MUDr. Oto Košta, nar. 14.12. – 61 let; pan Stanislav Poskočil, nar. 13.12. – 83 let; pani Doc. PhDr. Lucy Topol'ská, nar. 31.12. – 84 let; pani Alžběta Večeřová, nar. 19.12. – 87 let; pan Roman Majer, nar. 28.12. – 39 let; pan Petr Kubalek, nar. 7.12. – 79 let; pani Eva Poláková, nar. 9.12. – 64 let; pan Jiří Kliměš, nar. 2.12. – 42 let, a Eva Kliměšová, nar. 3.12. – 5 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO OSTRAVA

V **prosinci** oslaví narodeniny: pani Helena Jüngerová, nar. 26.12. – 71 let; pan Ing. Roman Mamula, nar. 13.12. – 51 let; pan Jindřich Markovič, nar. 8.12. – 70 let; pan Alfréd Synek, nar. 11.12. – 92 let, a pan Ing. Vladimír Weiss, nar. 30.12. – 71 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO PLZEŇ

V **prosinci** oslaví narodeniny: pan Petr Uhel, nar. 8.12. – 41 let; pani Hana Herzová, nar. 13.12. – 68 let; pani Eva Šašková, nar. 23.12. – 66 let, a pani MUDr. Rita Chvalová, nar. 24.12. – 54 let. Všem našim jubilantům přejeme hodně zdraví, štěstí a osobní spokojenosti.

Ad mea veesrim šana!

ŽO PRAHA

V **prosinci** oslavují narodeniny: pani Eva Bastlová, nar. 22.12. – 86 let; pani Raissa Bille, nar. 24.12.1930 – 87 let; pani Regina Froňková, nar. 30.12. – 95 let; pan Artúr Grünzwe-

ig, nar. 10.12. – 92 let; pani Jarmila Horalová, nar. 27.12. – 101 let; pan Eric Hubscher, nar. 11.12. – 97 let; pani Edita Kosinová, nar. 16.12. – 96 let; pani Evelina Merová, nar. 25.12. – 87 let; pani Markéta Nováková, nar. 5.12. – 95 let; pani Zuzka Podmelová, nar. 10.12. – 96 let; pan Miloš Povondra, nar. 9.12. – 93 let; pani Helena Sofrová, nar. 20.12. – 88 let; pani Věra Švejarová, nar. 10.12. – 87 let; pani Michaela Vidláková, nar. 30.12. – 81 let; pan Oldřich Vinař, nar. 9.12. – 92 let; pani Alice Horská, nar. 15.12. – 91 let, a pan Otto Stern, nar. 19.12. –91 let. Všem přejeme pevně zdraví a pohodu do dalších let.

Ad mea veesrim šana!

Úmrtí

Dne 21. listopadu zemřel ve věku 71 let pan Jan Šimonovič. Se zesnulým jsme se rozloučili v obřadní síni NŽH 23. 11. Obřad provedl pražský rabín David Peter.

Zichrono livracha!

ŽNO RIMAVSKÁ SOBOTA

V mesiaci **december** slávia narodeniny nasledovní členovia našej obce: pán MUDr. Patrik Horváth, nar. 4.12.– 45 rokov, pani Eva Róthová, nar. 13.12. – 76 rokov, pán MUDr. Dušan Rybár, nar. 19.12. – 72 rokov, pani Eva Popov, nar. 23.12. – 37 rokov, pani Katarína Csanková, nar. 27.12. – 66 rokov, slečna Eva Tömösváryová – 36 rokov, a pán Iván Lusztig, nar. 30.12. – 71 rokov. Prajeme týmto našim členom pevně zdravie a veľa šťastia.

Ad mea veesrim šana!

Úmrtí

Dňa 2. 11 .2017 odišla z našich radov vo veku 93 rokov po ťažkej chorobe naša členka pani Dorota Weisová z Lučenca. *Zichrono livracha!*

ŽO TEPLICE

V **prosinci** oslaví své narodeniny: pani Anna Birková, nar. 2.12. – 55 let; pan Jiří Merta, nar. 4.12. – 24 let; pan František Váňa, nar. 27.12. – 45let; pani Alice Sikytová, nar. 5.12. – 53 let, a pani Renata Drechslerová, nar. 11.12. – 86 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO TRENČÍN

V mesiaci **november** oslavovala svoje jubileum pani Ing. Rozália Becková z Prievidze – 90 rokov.

V **decembri** oslaví narodeniny: pani MUDr. Eva Ďuričková – 75 rokov, a pani Ing. Soňa Melkusová – 74 rokov. Srdečne im gratulujeme a prajeme všetko dobré.

Ad mea veesrim šana!

ŽO ÚSTÍ NAD LABEM

V **prosinci** oslaví své narodeniny pani Mgr. Liana Novotná, pani Alena Borská, pani Helena Klimentová, pani Veronika Rechová a pani Jitka Maserszmidová. Všem jmenovaným přejeme hodně zdraví.

Ad mea veesrim šana!

KAMPAŇ PROTI G. SOROSOVÍ

V rámci volební kampaně vládní strany Fidesz prezidenta Viktora Orbána zaplavily Maďarsko billboardy, na nichž je zobrazen černobílý portrét miliardáře a filantropa židovského původu, 86letého George Sorose s nápisem: „Nedovolme, aby se smál naposled!“ Maďarská vláda se neomezila jen na billboardy, spustila ještě „průzkum veřejného mínění“. Všem osmi milionům plnoprávných voličů rozeslala dotazník týkající se údajného „Sorosova plánu“ na evropské přijímání uprchlíků. Dotazník však spojuje se Sorosovým jménem lživá tvrzení a pokouší se alarmovat obyvatelstvo před příliš vstřícným postojem vůči migrantům. Názory George Sorose, jak dokládá článek na jeho oficiálních webových stránkách, jsou přitom sice přijímání běženců nakloněné, avšak rozhodně nikoli způsobem tak nekritickým, jak naznačuje zmíněný maďarský průzkum. Podle Sorose se jedná o další promyšlený krok kampaně proti němu, jenž má současně sloužit jako zastírací manévr pro skutečné problémy současné vlády (korupce, chabý zdravotnický a vzdělávací systém atd.). Orbán se též snaží postavit mimo zákon Středoevropskou univerzitu (již Soros v Budapešti založil a financuje). Jeho výzvy k „etnické jednotě“ Maďarska i fakt, že oslavuje válečného vůdce země, spojence nacistického Německa, nelze označit jinak než jako antisemitské. V letošním roce Orbán označil Horthyho za „výjimečného státníka“, díky kterému Maďarsko přežilo válku.

POLSKO A „ČISTOTA KRVE“

Podle odhadů policie se na polský státní svátek připomínající nezávislost země v roce 1918 (9. listopadu) sešlo v ulicích Varšavy na šedesát tisíc lidí a s nacionalistickými a xenofobními hesly jako „Čisté Polsko, bílé Polsko!“, „Pryč s uprchlíky“, „Čistá krev“ anebo „Evropa bude bílá“ procházeli metropolí. Jeden z demonstrantů řekl ve zpravodajství polské státní televizi, že se pochodu účastnil, aby pomohl „odstavit Židy od moci“ a podle deníku *Wall Street Journal* skandovali demonstranti také: „Čistou, bílou Evropu bez Židů a muslimů!“

Polská vláda pochod uvítala: „Byl to krásný pohled,“ citovala média vyjádření ministra vnitra Mariusze Błaszczaka. Kromě Poláků však Varšavou pochodovalo mnoho cizinců, evropských stoupenců krajní pravice, kteří se sem stáhli, aby podpořili myšlenku antiliberální, protiislámské Evropy.

ZPRÁVY ZE SVĚTA

Nick Cave koncertuje v Tel Avivu. Foto archiv.

VANGAITOVÁ NA INDEXU

Litevská novinářka a literární kritička Ruta Vangaitová vydala loni knihu *Musiškiai* (Naši lidé). Jedná se o záznam cesty po litevských místech spjatých s holocaustem a rozhovory s pamětníky zločinnů, které spáchali litevští nacisté na svých židovských sousedech. Kniha vyprovokovala první závažnější veřejnou debatu o podílu Litevců na židovské genocidě. Začátkem listopadu tato kniha však zmizela z knihkupeckých pultů stejně jako všechny další autorčiny tituly a tamní významné nakladatelství Alma Littera se spisovatelkou zrušilo všechny kontrakty. Důvodem nejsou ani tak zmínky o holocaustu jako fakt, že si Vangaitová nedávno dovolila sáhnout i na litevského národního hrdinu, vůdce tzv. Lesních partyzánů Adolfase Ramanauskase-Vanagase: Objevila v archivech, že podepsal spolupráci se sovětskou NKVD a prozradil – zřejmě na nátlak – své spolupracovníky. Navíc se Ramanauskas podle zjištění Centra Simona Wiesenthala, s nímž Vangaitová úzce spolupracuje, s největší pravděpodobností rovněž podílel na likvidaci litevských Židů v počátcích nacistické okupace země.

NICK CAVE PROTI BDS

Ve druhém půli listopadu koncertoval ve zcela vyprodané telavivské O₂ aréně známý australský zpěvák Nic Cave. Před vystoupením musel čelit nátlaku přívrženců hnutí volajícím po akademickém, ekono-

mickém a kulturním bojkotu Izraele (BDS), zareagoval však jednoznačně: „Bylo pro mě důležité vystoupit proti tomuto umlčování umělců,“ prohlásil Cave, „svým způsobem je za to, že jsem přijel do Izraele, hnutí BDS zodpovědné.“

PREZIDENT RIVLIN VE ŠPANĚLSKU

Na začátku listopadu byl na státní návštěvě Španělska izraelský prezident Reuven Rivlin. Tato historická návštěva se konala u příležitosti 30. výročí navázání diplomatických styků mezi Izraelem a Španělskem a přesně sto let potom, co byla v Madridu otevřena první synagoga od vyhnání Židů ze země v roce 1492. Jejich potomci se v roce 2015 dočkali přijetí španělského zákona o návratu a získání španělského občanství. Dosud této možnosti využilo bezmála šest tisíc osob.

OSVĚTIM. NE TAK DÁVNO, NE TAK DALEKO

Tento název nese mezinárodní putovní výstava pořádaná polským Státním muzeem Osvětim-Březinka a španělskou společností Musealia. Na výstavě, připravené osm let a zahájené 1. prosince v Madridu, je k vidění přes 600 exponátů včetně nákladního vagonu, který sloužil k přepravě obětí do tábora, a části původního baráku z pobočného tábora Osvětim III-Monowice (kde byli vězněni například Primo Levi nebo Elie Wiesel). Po šesti měsících bude celá expozice putovat do dalších šesti evropských měst a pak bude k vidění v sedmi městech v USA.

(ztis.cz, am, jk)

Vydává Federace židovských obcí v ČR, Maiselova 18, 110 01 Praha 1, IČO: 00438341, www.fzo.cz. Redakce a administrace: Izraelská 1, 130 00 Praha 3, telefon/fax 226 235 217, e-mail: roschodes @sefer.cz. Redakce: Alice Marxová (šéfredaktorka), Jiří Daniček. Sekretariát a výtvarná spolupráce: Anna Tomášková. Vychází měsíčně, nevyžádané rukopisy se nevracejí. Číslo indexu 47 680. Distribuci pro předplatitele provádí v zastoupení vydavatele společnost Česká pošta, a. s. Objednávky na bezplatné infolince České pošty 800 300 302 nebo 954 302 007(16), písemně na adrese: Česká pošta, s. p., oddělení periodického tisku Olšanská 38/9, 225 99 Praha 3, e-mail: postabo.prstc@epost.cz. Předplatné pro Slovensko MAGNET press, Slovakia s.r.o., P.O. Box 169, 830 00 Bratislava, tel.: 00421-2-67201931-33, fax: 00421-2-67201910 (20,30), e-mail: predplatne@press.sk. Předplatné do zahraničí vyřizuje administrace Roš chodeš. MKČR E922, ISSN 121074 68. Toto číslo vychází 1. 12. 2017.

Cena 20 Kč (0,90 €)